

En skæbneanedote fra Berliner Illustrierte Omkring *Vinter-Eventyr*s udgivelse og udslettelse i Hitler-Tyskland

Af Poul Behrendt

Based on the discovery that Isak Dinesen's winter's tale 'The Pearls' was already completed in December 1939, intended as a part of a forthcoming collection of stories carrying the title *Anecdotes of Destiny*, the tale is reinterpreted as a *skæbneanedote* in which the steps of the »strange warfare« between the parties of a matrimonial mésalliance in Copenhagen 1863 converges with the chain of events leading up to the disastrous war between Denmark and Germany in 1864. The point of departure is the discovery of a German translation of the original version of 'The Pearls', made in 1940, which in October 1943 was published as 'Eine Geschichte vom Schicksal' in one of the most influential and propagandistic newspapers in the Third Reich, the weekly *Berliner Illustrierte Zeitung*. Previously, every convergence with the so-called *Krieg um Schleswig-Holstein* had been eliminated from the story by German censorship. Thus, the following article has two main aims: Firstly, to prove the potentially self-destructive consequences of the author's wish for having *Winter's Tales* published during the midst of a world war as an unpolitical bird migration across the heads of the antagonistic powers of that same world. Secondly, to identify the kernel of a uniquely modern literary endeavour, manifesting itself through the genesis of Isak Dinesen's third book with its double designation of the stories as partly (winter's) *tales*, partly *anecdotes* (of destiny) – or rather: partly anti-fairy tales; partly frictions between fictional characters and particular historical events.

I et af de interview, Karen Blixen gav i tiden op til udgivelsen af *Vinter-Eventyr* i 1942, oplyste hun, at der oprindeligt skulle være indgået en historie om krigen i 1864. Men der havde været andre hensyn at tage, forklarede hun – herunder til den politiske situation efter 9. april 1940. Det havde reduceret antallet af fortællinger:

Oprindeligt var der flere, blandt andre en fra krigen 1864. I mit hjem hørte jeg så meget blive fortalt derom. Men den historie har jeg taget ud, fordi den nu ville få en helt anden baggrund end tilsigtet. Det er det samme, som hvis man ville opføre »Købmanden i Venedig«. Meningen og hensigten ville blive forrykket, og så skal man lade være.¹

Det er på den baggrund en anelse paradoksalt, at man blandt forfatterskabets efterladte fortællinger og udkast til fortællinger leder forgæves efter en historie fra krigen 1864.

Ikke mindre paradoksalt er det, at der i *Vinter-Eventyr* rent faktisk indgår en fortælling med netop det tema, nemlig »En Historie om en Perle«, eller på engelsk »The Pearls«. Fortællingen, hvis handling strækker sig fra slutningen af marts til begyndelsen af november 1863, handler

Nummer 43 28. Oktober 1943
Copr. 1943 Deutscher Verlag

Berliner
Illustrierte Zeitung

52. Jahrgang Preis 20 Pfennig
Finnland 4.50 mk., Italien 2 Lire, Schweiz 40 Rappen,
Schweden 50 Ore, Ungarn 46 Filler, Rumänien 20 Lei,
Serbien 5 Dinar

Wie aus dem Boden gewachsen ...
Der Reichsführer-SS Himmler besichtigt im Osten Einheiten der ukrainischen SS-Freiwilligen-Brigade. Ein Robotnik in seinem Panzerdeckungsloch erstattet Meldung.
PK - Aufnahme: SS-Kriegsberichtler Heiblätter

om en magtkamp mellem to nygifte – en »Krig« mellem »stridende Parter«, som den ligeud kaldes – hvorom den mandlige part fra begyndelsen til enden er fuldstændig uvidende.² Han, der er en forgældet garderofficer, af fineste landadelige herkomst, aner lige så lidt, at han midtvejs henne i historien bliver taberen, som at hans velsituerede og nøjeregnende unge hustru – der er eneste barn af en nyrig københavnsk købmand, hvis far igen var omvandrende jysk hosekræmmer – til slut føler sig slået definitivt af marken. Både sejrslus og nederlag spejles pointeret i de overmodige beslutninger, der inden for samme tidsrum blev truffet af den danske regering i modstrid med Det Tyske Forbund – og som det følgende år (hvad kun læseren ved) skulle kaste landet ud i et nederlag med virkninger for den nationale selvforståelse hundrede år frem i tiden.³ Hovedpersonens og landets skæbne er ikke bare forbundet ved serien af historiske konvergenser, men også ved den følelse af skam, som ligger på bunden af dem begge.

Lige så paradoksalt er det, at ingen af de passager, som forankrer »En Historie om en Perle« kontekstuel i den nationalliberale eufori, der kulminerede med Rigsrådets vedtagelse af novemberforfatningen 13. november 1863, findes i en for efterverdenen ukendt tysk version af »The Pearls«, der 28. oktober 1943 blev offentliggjort i Det tredje Riges mest slagkraftige organ for centralt styret propaganda, *Berliner Illustrierte Zeitung*.⁴ En tysk ugeavis, som ved krigens slutning havde fordoblet sit oplag fra to til fire millioner eksemplarer.⁵ Forsiden på det nummer, hvori Tania Blixens »Zweiundfünfzig Perlen« blev bragt, var et helsides foto af Reichsführer-SS Heinrich Himmler, som i ensom majestæt inspicerer en ung estisk østfrontfrivillig, der står nedgravet i et panserværnshul.

Det mest paradoksale af det hele er dog, at den version af »The Pearls«, der har ligget til grund for den sene tyske publikation fra 1943, viser sig at være ældre end den hidtil ældst kendte version af fortællingen på engelsk: en kopi på Det Kongelige Bibliotek af det manuskript, der sammen med syv andre vintereventyr afgik som vareprøve til New York 31. oktober 1941.⁶ Og dermed altså også ældre end den renskrift af *Winter's Tales*, Karen Blixens tyske forlag i foråret 1943 havde modtaget som grundlag for indgåelsen af en kontrakt med forfatteren. Ja, ældre selv end betegnelsen »vintereventyr«.

Denne serie af paradokser – og det vintereventyr, de knytter sig til – skal i det følgende søges læst og forklaret i lyset af *Winter's Tales'* hidtil ukendte udgivelseshistorie i Hitler-Tyskland under Anden Verdenskrig. Herunder det overrumplende faktum, at den planlagte samling – indtil

året før udgivelsen – var forsynet med genrebetegnelsen *Anecdotes of Destiny*.

Der går således to bestræbelser igennem den følgende fremstilling. Den ene søger at afdække de potentielt selvødelæggende konsekvenser, der lå i forfatterens drøm om midt under en verdenskrig at lade *Winter's Tales* udkomme som et apolitisk fugletræk hen over hovedet på denne verdens magter. Den anden søger ind til kernen af et unikt moderne, men ikke derfor mindre utidssvarende projekt, der manifesterer sig via tilbivelseshistoriens dobbelte betegnelse for fortællingerne som halvt (vinter) *eventyr*, halvt (skæbne) *anekdoter*.

1. Del: Kontrakten med Tyskland

Søndag 10. maj 1942 vendte Karen Blixen hjem fra fjorten dages ophold i Stockholm. Dagen forinden var det i sidste øjeblik lykkedes hende – efter først at være afvist på Det amerikanske Gesandtskab – at få Det Britiske Generalkonsulat til at overtage forsendelsen af manuskriptet til *Winter's Tales* som kurerpost til både London og New York.⁷ Herefter manglede kun femte og sidste etape i den usandsynlige generalstabsplan, forfatteren tidligere på året havde undfanget for udgivelsen af sit forfatterskabs tredje bog.

Planen, som foruden det besatte Danmark og det neutrale Sverige, involverede tre stormagter på tværs af verdenskrigens fronter, præsenterede hun for sine to engelsksprogede forlæggere i et ledsagebrev til manuskriptpakken fra Stockholm. Ligesom hun også tidligere havde præsenteret den mundtligt – ligeledes på engelsk – over for en Gesandtschaftsrat på den tyske *Abteilung Kultur* på Dagmarhus.⁸

Den lød ganske lakonisk:

I should very much like to get the book out early in September, and hope to have it published in Denmark, Sweden, England, America and Germany at the same time. – Please endeavour to get it out not later than the 21st of September.⁹

En lignende plan for global koordinering havde Karen Blixen også udkastet fem år tidligere inden udgivelsen af *Out of Africa* – Tyskland dog dengang ikke iberegnet. Det Tredje Riges inklusion i rækken af primære udgiverlande i foråret 1942 skyldtes uden tvivl, at det var forudsætningen

for Besættelsesmagtens samtykke til eksporten af et engelsksproget manuskript via to fjendtlige ambassader i Stockholm.

Ikke desto mindre skulle der gå et år og tre måneder efter Karen Blixens hjemkomst fra Sverige, før der var etableret en bindende aftale mellem forfatteren og hendes forlag i Stuttgart, Deutsche Verlags-Anstalt (normalt benævnt DVA, udtalt *defa*).

Man kunne forestille sig, at forsinkelsen skyldtes den diktatoriske kommandostruktur, som var trukket ned over al tysk presse- og forlagsvirksomhed i årene efter den nazistiske magtovertagelse i 1933. Således var DVA, ligesom hovedparten af tyske presse- og forlagshuse under nazisternes *Gleichschaltung*, i 1938 blevet tvangssolgt og omdannet fra et børsnoteret aktieselskab til et ikke-kapitalistisk andelsselskab under Joseph Goebbels Propagandaministerium (som det allerede i 1934 var sket med udgiveren af *Berliner Illustrierte Zeitung*, det jødisk familieejede Ullstein Verlag).¹⁰ Det havde medført en hærskere af nye foresatte med sortlistninger, undersøgelseskommissioner, spørgeskemaer, statistikker, ansøgninger, forbud, tilladelser, beslaglæggelser, bevillinger og ekskluderinger.¹¹

Men kun en enkelt af de femten måneders forsinkelser skyldtes det nazistiske regime. Og den indtraf først efter et år – da forlaget 22. maj 1943 måtte bede om henstand før fremsendelsen af den endelige kontrakt under henvisning til, at samtlige tyske forlag, der indgik aftaler med udenlandske forfattere, var »gewissen Formalitäten unterworfen«.¹² Det varede da også to måneder, før Tania Blixen havde fået censurens imprimatur. Men der var altså gået tolv andre, ganske upolitiske måneder forud.

Man kunne så tænke, at forfatteren havde anvendt lanceringen af den tyske udgivelse som påskud for at få sine primære ønsker igennem på Dagmarhus, nemlig de to oversøiske udgivelser, og derefter lagt landets besættelsesmagt udgivelsesmæssigt på is. Men Karen Blixen forsøgte aldrig at lægge skjul på sine planer vedrørende Tyskland, hverken over for sine forlæggere i England og USA eller over for den hjemlige danske presse forud for udgivelsen af *Vinter-Eventyr*.¹³

Hovedansvaret for de mange forudgående forsinkelser hviler på forfatterens advokat og litterære agent, landsretssagfører Erik Petri. Men forfatteren selv bærer også en del af skylden. I første omgang lod Petri tre uger gå efter Karen Blixens hjemkomst fra Stockholm, før han skrev et brev til DVA, 1. juni 1942 – affattet på dansk, og uden genpart til forfatteren. Heraf fremgik, at Tyskland nu var udskilt som rollehaver i Karen Blixens koordinerede udgivelse af *Vinter-Eventyr*. I stedet oplystes det

lakonisk, at *Winter's Tales* »til efteråret vil udkomme i Amerika, England, Sverige og Danmark. Jeg gaar ud fra, at forlaget er interesseret i at erhverve bogen ligesom de tidligere, og kan oplyse, at det drejer sig om 10-12 noveller« (selvom det allerede to måneder før Karen Blixens afrejse til Stockholm havde stået definitivt fast, at tallet var elleve).¹⁴ Desuden fik forlaget tilbud om at vælge mellem en engelsk og en dansk grundtekst, skønt begge Karen Blixens foregående bøger på tysk var oversat fra den engelske original, og en dansk manuskriptversion af *Vinter-Eventyr* ikke forelå før i august 1942.

Den 12. juni 1942 svarede DVA, at man gerne ville undersøge muligheden, men foretrak et engelsksproget forlæg, ligesom man henstillede, at den fremtidige korrespondance foregik på enten tysk eller engelsk, da det kun med stort besvær lod sig gøre i Stuttgart at oplede en oversætter af breve på dansk (deraf også forsinkelsen i forlagets svar)!¹⁵

Korrespondancen med Tyskland foregik i de uger, hvor Karen Blixen arbejdede i døgndrift, med to sekretærer, for at tilvejebringe en dansk version af Isak Dinesens *Winter's Tales*, samtidig med at hun – forgæves og i stigende desperation – efterspurgte nyt om forsendelsen til London.¹⁶ Planerne for en global koordinering, om så bare inden kalenderårets udgang, viste sig i løbet af sommermånederne 1942 i stigende grad urealistiske. Forfatteren havde ikke drømt om, at der skulle gå over tre måneder fra indleveringen i Stockholm, før manuskriptet nåede frem til London, og hun tog det i begyndelsen af august temmelig nedslået for givet, at udgivelsen af *Vinter-Eventyr* ville blive en rent lokal eller skandinavisk begivenhed.¹⁷

Samtidig var der kommet så mange væsentlige nye passager eller *indskudsstykker* til under arbejdet med den danske version, at hun besluttede sig for at få dem inkorporeret i den kommende tyske udgave. Da der ved arbejdets afslutning desuden stødte længere tids sygdom til, blev forberedelserne udskudt til efter publiceringen af *Vinter-Eventyr*, som dog i det mindste kom til at foregå på én og samme dag i Danmark og Sverige (*Vintersagor*), 10. oktober 1942.¹⁸

Først derefter gik hun i gang med at finde frem til de mange passager, der var tilkommet under sommerens oversættelsesarbejde. Det lykkedes hende i første omgang kun at identificere fem, og først i næste omgang yderligere to.¹⁹ I et eksemplar af den danske udgave af *Vinter-Eventyr* markerede hun indskudsstykkerne med blyantsklammer og bad Gyldendal sørge for at få dem oversat til tysk. Selv beherskede hun, som hun sagde, da hun 21. november 1942 havde modtaget oversættelsen af

de første fem, »desværre ikke tilstrækkelig tysk til at kunne kontrollere om Oversættelsen er tilfredsstillende«. ²⁰ 24. november 1942 sendte Gyldendal hende den endelige version af hele sættet på syv stykker, som efter forfatterens anvisning var maskinskrevet på hver sit unummere-rede ark, så de kunne indskydes på rette sted i det engelske manuskript. ²¹

Efter anmodning fra Karen Blixen sendte Erik Petri hende samme dag – 24. november 1942, altså med fem måneders forsinkelse – svaret fra DVA af 12. juni 1942 sammen med et resumé på dansk, foruden en kopi af sit eget brev til forlaget af 1. juni. ²² Og først seks uger senere, 4. januar 1943, modtog han omsider en kopi fra forfatteren af renskriften til *Winter's Tales* forsynet med de oversatte indskudsstykker, med anmodning om at videresende pakken »til Tyskland, paa den Maade som De selv, efter at have forhørt Dem, anser for den bedste«. ²³

Det tog derefter Petri yderligere tre måneder at finde frem til legationssekretær Dr. Schacht på Det tyske Gesandtskabs Kulturafdeling på Kastelsvej, til hvem pakken afgik 10. april 1943. ²⁴ Indregner man administrationstiden på konsulatet og datidens postgang for pakker til Tyskland, kan DVA næppe have anvendt mere end to uger på en stillingtagen til manuskriptet. Allerede 5. maj 1943 erklærede man sig villig til at indgå en kontrakt på de sædvanlige betingelser. ²⁵

Selvom det efter krigen skulle vise sig at være en guds lykke for Karen Blixen, at aftalen med forlaget havde trukket så længe ud, at værket imod al forventning aldrig udkom i Tyskland, tyder intet på, at forsinkelserne skyldtes advokatens ønske om længst muligt at beskytte forfatteren imod hendes eget 'upolitiske' selv. Fem år tidligere havde Erik Petri på tilsvarende måde ladet forhandlingerne med Random House trække i den grad i langdrag, at Robert K. Haas til slut så sig nødsaget til – i vrede, og til forfatterens store skuffelse – at udskyde trykningen af *Out of Africa* til det følgende år. Hvorved drømmen om en global koordinering også i 1937 var gået fløjten. ²⁶

Lige så lidt som Karen Blixen havde Erik Petri nogen viden om den nazistiske ommøblering, der i 1938 havde fundet sted i ejerstrukturen på DVA. I november 1939 anbefalede han varmt over for Gyldendals direktør, Ingeborg Andersen, Deutsche Verlags-Anstalt som »et udmærket arbejdende Forlag«. ²⁷ Og i den slutskrivelse, hvormed han 17. august 1943 returnerede den underskrevne kontrakt på oversættelsen, henvendte han sig fortsat til DVA som et »Aktiegesellschaft«, skønt der på brevhovederne i korrespondancen med fed fraktur i hele brevpapirets bredde havde

stået »Deutsche Verlags-Anstalt G.m.b.H« (dvs. *Gesellschaft mit be-
grenzter Haftung* eller altså: Andelsselskab under Propagandaministeriet).²⁸

Det korte af det lange er da også, at Karen Blixen i brevene fra besættelsesårene til sin adelige halvkusine på Gyldensteen, Sophie Bernstorff-Gyldensteen, regelmæssigt beklagede sig over sin advokat: »Han har Gang paa Gang forkludret eller rent glemt de Sager han havde at ordne for mig«. ²⁹ Ansvaret for forsinkelserne må forfatteren imidlertid dele med sin advokat, selvom de i hendes tilfælde ikke skyldtes efterladenhed.

Geschichten vom Schicksal

Endnu før modtagelsen af Propagandaministeriets blåstempling af kontrakten 31. juli 1943 må man på DVA have besluttet sig for en markedsføringsstrategi for den kommende udgivelse af Tania Blixen på tysk, der inkluderede forhåndspublisering af enkelte fortællinger fra samlingen. Det fremgår af, at »The Sailor-Boy's Tale«/»Skibsdrengens Fortælling« under titlen »Der Falke« blev bragt allerede i juli/august-nummeret af forlagets månedstidsskrift, *Europäische Revue* nr. 7/8 for 1943.³⁰

Det har kun kunnet lade sig gøre, fordi forlaget (troede, at det) allerede lå inde med en fuldt færdig oversættelse. Blot var oversættelsen ikke tilvejebragt i sommeren 1943, men tre år tidligere, i sommeren 1940. Det er den nyhed vedrørende *Vinter-Eventyrs* tilblivelse, som gemmer sig bag nyheden om »Zweiundfünzig Perlen«. På grundlag af de tyske versioner af »The Pearls« og »The Sailor-Boy's Tale« lader det sig gøre at identificere et arkæologisk lag af *Vinter-Eventyr*, som rækker helt tilbage til 1939, to år før den hidtil ældste manuskriptversion, der i dag befinder sig på Det Kongelige Bibliotek.

Det kommer af, at forlaget aldrig undersøgte, hvor meget der i mellemtiden var ændret i den engelske grundtekst – formodentlig fordi man har troet, at de syv indskudsstykker på tysk, der var vedlagt den renskrift af *Winter's Tales*, som Erik Petri fremsendte i april 1943, repræsenterede samtlige de ændringer, forfatteren havde foretaget siden foråret 1940. Derfor har ingen på DVA fx opdaget, at den skønnert, hvormed skibsdrengen Simon i »The Sailor-Boy's Tale« anløber havnen ved Bodø, i mellemtiden havde skiftet navn fra *Dagrun* til *Hebe*.³¹

Baggrunden for disse misforståelser var, at Karen Blixen – umiddelbart efter udbruddet af Anden Verdenskrig og den deraf følgende indskrænk-

ning i mulighederne for at skabe sig en levevej som international journalistisk skribent – havde forsøgt at få de fire tidligste af de senere *Winter's Tales* offentliggjort separat i udenlandske magasiner.

I første omgang havde hun sendt »Den unge Mand med Nelliken«, som dengang hed »The Young Man with the Rose«, til sine forlæggere i London og New York, der imidlertid begge havde ment, at den historie var for lang til formålet.³² I november 1939 havde hun derpå henvendt sig til Gyldendal og bedt direktøren finde frem til andre mulige interessenter primært i Amerika, sekundært i England eller Tyskland.³³ Efter 9. april 1940 var den eneste tænkelige tilbageværende aftager Besættelsesmagten, og kun fire uger senere, 7. maj 1940, kunne Erik Petri oplyse, at han havde fået positivt svar fra Deutsche Verlags-Anstalt, »som har modtaget Novellerne og vil undersøge Mulighederne for at anbringe dem i tyske Tidsskrifter og eventuelt senere som Bog«. ³⁴

I august 1940 meddelte DVA, at man havde lagt sidste hånd på en oversættelse af tre modtagne fortællinger (formodentlig har »The Heroine«/ »Heloïse«, med emne fra den tysk-franske krig i 1871, ikke været vedlagt). Hvorefter forfatteren uden nærmere begrundelse trak sin »Autorisation« tilbage.³⁵ Udgifterne til disse (forgæves) oversættelser blev derefter pålignet forfatterens konto på DVA, hvad forlaget mindede om fire år senere i en halvårlig royalty-opgørelse til Erik Petri 30. marts 1944:

Nachdem die Novellen nunmehr in deutscher Ausgabe erscheinen können, haben wir Ihnen die Uebersetzungskosten in Höhe von M. 200.- wieder rückvergütet.³⁶

Af opgørelsen fremgår det altså samtidig, at det i foråret 1944 stod så fast som nogensinde, at *Vinter-Eventyr* samme år ville udkomme i Hitler-Tyskland.

Blot forlød der stadig intet om, hvad bogen ville komme til at hedde. Det var et problem, som havde meldt sig allerede, da DVA i sommeren 1943 valgte at bruge to af de tre tidligere oversatte fortællinger i markedsføringen af den kommende udgivelse. I tilfældet »Skibsdrengens Fortælling« valgte man simpelthen at lade som ingenting, idet man lod historien stå uden præsentation af nogen art, mens den i hæftets afsluttende redaktionelle note om de forskellige bidragsydere kort blev karakteriseret som en »Novelle« af »die dänische Verfasserin Tania Blixen«. ³⁷ Ikke desto mindre var »Der Falke« forsynet med en undertitel, som et par måneder senere skulle vise sig at være ganske talende.

Nemlig da »En Historie om en Perle« i oktober 1943 blev offentliggjort i *Berliner Illustrierte Zeitung*, og forlaget her ligeledes undlod at introducere en tysk ækvivalent til betegnelsen »Vinter-Eventyr«. Det var ellers den betegnelse, DVA selv havde anvendt gang på gang i den forudgående brevveksling med forfatteren og hendes advokat – dog udelukkende på dansk, skønt ingen på forlaget som sagt beherskede det sprog.

Den titel havde bogen imidlertid ingen chance for at få på tysk. En pointe ved korrespondancen var netop, at DVA konsekvent undlod at anvende såvel den Shakespeare-inspirerede engelske titel *Winter's Tales*, som den tyske ækvivalent, *Wintermärchen*. Det skyldtes, at betegnelsen vintereventyr de foregående hundrede år havde været okkuperet af Heinrich Heine og hans satiriske versepos *Deutschland. Ein Wintermärchen* (1844), som for længst havde opsuget og overskygget inspirationen fra Shakespeares *A Winter's Tale* i Tyskland. Heines værk, der allerede under det 19. århundredes kejserdømme blev forkæret som et landsforræderi, var under det nazistiske regime i den grad diffameret, at *Wintermärchen* blev brændt på bålne i 1933 og sat på den sorte liste af Joseph Goebbels, mens Heine selv blev stemplet som en jødisk redebesudler.³⁸ I det brev, hvor forlaget meddeler, at man agter at forelægge udgivelsen (inklusive korrespondancen) for den tyske censur, takkes forfatteren derfor også for den store nydelse ved læsningen af »die in Ihrem Buch 'Vinter-Eventyr' zusammengefassten Novellen in englischer Übersetzung!«³⁹ At forlaget udmærket vidste, at forholdet mellem original og oversættelse var det omvendte, fremgår af DVAs meddelelse til forfatteren et halvt år senere: »Wir können Ihnen heute mitteilen, dass wir die Novelle »Die Perlen« aus dem Novellenband »Winter-Tales« von Tania Blixen an die Berliner Illustrierte Zeitung zum Vorabdruck vergeben haben.«⁴⁰

Med andre ord skulle den genrebetegnelse, hvormed »The Pearls« var udstyret i *Berliner Illustrierte Zeitung*, nemlig »Eine Geschichte vom Schicksal«, efter alt at dømme også have figureret som fællesbetegnelse uden på den planlagte tyske udgave, dvs. *Geschichten vom Schicksal*. En sådan titelændring lå helt i forlængelse af DVAs hidtidige politik i forhold til Tania Blixens udgivelser på tysk. Således var *Seven Gothic Tales* i 1937 blevet forsynet med den mere nationalgeografiske titel *Die Sintflut von Norderney und andere seltsame Geschichten* (ligesom det jødisk klingende forfatterpseudonym Isak Dinesen efter flere henstillinger fra forlaget var blevet ændret til Tania Blixen).⁴¹ Mens *Out of Africa* på samme måde det følgende år blev germaniseret (nærmest advarende) til *Afrika, dunkel lockende Welt*.⁴² Termen »Geschichte« viser sig da også at være

den samme, som blev anvendt i *Europäische Revue* som undertitel til »Der Falke«: »Die *Geschichte* des Schiffsjungen« (som ordret oversat burde have været »Erzählung«).⁴³

Dog var der den væsentlige forskel på *Geschichten vom Schicksal* og Blixens to foregående tyske værkstitler, at førstnævnte havde solidt fodfæste i en værkformulering fra forfatterens egen hånd. Da Karen Blixen i november 1939 overdrog de fire tidligste vintereventyr til Gyldendals distribution – omfattende »The Sailor-Boy's Tale«, »The Young Man with the Rose«, »The Pearls« og »The Heroine« – skete det med den udtrykkelige besked på engelsk, altså ikke bare til direktør Ingeborg Andersen, men også til udlandet, at de fire »noveller« var »de fire første af en Serie« under fællestitlen »Anecdotes of Destiny«.⁴⁴

Først sent under arbejdet med »Alkmene«, som var (planlagt) påbegyndt i efteråret 1939 og afsluttedes i foråret 1941, fik forfatteren ideen til at 'låne' betegnelsen *Vinter-Eventyr* fra Shakespeares næstsidste drama om det ædle blod i eksil.⁴⁵ Og eftersom Heinrich Heine livet igennem havde været hendes yndling blandt tyske digtere, må Karen Blixen have troet, at lånet fra Shakespeare også ville gå durk igennem i Tyskland. Så meget mere som Heines værk, spækket som det er med satiriske referencer, repræsenterede den anden – som vi skal se – mindre iøjnefaldende side af *Winter's Tales*.⁴⁶

I den forstand har titlen *Skæbneanekdoter*, der som bekendt skulle blive betegnelsen for den sidste samling af fortællinger fra forfatterens hånd, været over atten år undervejs. Men kunne altså let have været foregrebet i Hitler-Tyskland – hvis ikke det lige havde været for et skæbnesvangert septemberdøgn i 1944.

2. Del: Skæbneanekdoter vs. vintereventyr

I virkeligheden forholder det sig omvendt. Betegnelsen *anecdotes of destiny* er ikke den sidste, men den *første* i forfatterskabet efter *gothic tales*, mens *winter's tales* er den sekundære, og ikke bare i tidsmæssig forstand. Fordi vintereventyr er en tematisk bestemmelse, skæbneanekdoter en formal.

Et vintereventyr er, som defineret i efterskriften til værkudgaven af *Vinter-Eventyr*, et antieventyr, hvori ingen lever lykkeligt til deres dages ende.⁴⁷ Med Shakespeares ord, *a sad tale*. En skæbneanekdote derimod er en fusion af to normalt uforenelige elementer, af højt og lavt, af fiktum og

faktum. Et synspunkt, som Gerhard Neumann i en skelsættende undersøgelse af *Skæbneanekdoter* fra 2008 har gjort gældende, baseret på Joel Finemans teser om anekdoten som virkelighedsgenre i antologien *New Historicism*.⁴⁸ Mens betegnelsen »skæbne« henhører under den aristotelisk fiktive historie, der fuldbyrdes i kraft af en begyndelse, en midte og en ende, betegner »anekdoten« ifølge Fineman et indbrud af noget faktisk sket, historisk singulært. På én og samme tid altså fiktion og friktion. I den forstand er skæbneanekdoten en genremæssig eksplicitering af det spændingsfelt mellem »kontingens« og »providens«, der udfordrer den moderne novelle.

Anvendt på vintereventyrene fokuserer betegnelsen *skæbneanekdote* på det fællestræk ved fortællingerne, at de står i et pointeret, kontrapunktisk forhold til en ekstratekstuel, partikulær historisk virkelighed, der kontekstualiserer den enkelte fortælling på en sådan måde, at læseren, uden kendskab hertil, går fejl ikke bare af tolkningen, men også af den 'faktiske' handling, *the story world facts*. Denne egenskab ved vintereventyrene har jeg tidligere identificeret under betegnelsen *den hemmelige note*.⁴⁹ Emblematiske repræsenteret ved den note (eller altså »anekdote«), der i de engelsksprogede udgaver af *Winter's Tales* fra Isak Dinesens hånd er vedføjet vintereventyret »The Fish«. Fordi læsere uden viden om den kongelige hovedpersons partikulære (dvs. konkrete, singulært historiske) identitet (som samtlige engelsksprogede læsere måtte forudsættes at savne) på forhånd er afskåret fra at fatte, at vintereventyrets konge, da han til slut anbringer ringen fra fiskens mave på sin finger, samtidig besegler sin egen kommende død for rigsmarskens hånd – i FINDERUP Lade 1286. Det er denne uomgængelige information om Erik Glipping, der i anekdotisk form meddeles i slutnoten.⁵⁰ Noten findes ikke i den danske version af fortællingen, skønt de færreste danskere inden for den sidste menneskealder har kunnet afkode den indirekte meddelelse.

Dette essentielle virkelighedselement i Isak Dinesens/Karen Blixens forfatterskab efter *Syv fantastiske Fortællinger* er ikke indeholdt i titlen *Vinter-Eventyr*, som associerer Shakespeare, verdenslitteratur og ulykkelig kærlighed (samt selvfølgelig: H.C. Andersen) – og derfor også egner sig langt bedre til at bringe en hidtil uhørt bog ud over alle landegrænser.⁵¹ Det partikulære er derimod præcist og overrumplende betegnet ved titlen *Skæbneanekdoter*, der er af renlivet genremæssig karakter, en bevidst 'underdreven' betegnelse – »en Bagatel med Perspektiv«, som Karen Blixen i et brev definerede de fire første af de senere vintereventyr, dengang de stadig hed *Anecdotes of Destiny*.⁵² Og derfor også betydelig

mindre egnet til på forhånd at sikre global opsigt. Til gengæld er dette element ikke rigtig inkluderet i Gerhard Neumanns udkast til en genrededefinition (tværtimod hævder han »aporien«, dvs. den principielle uforenelighed af skæbne og anekdote, som genremæssigt kendemærke), fordi der kun i begrænset grad gøres en sådan partikulær historisk virkelighed gældende i de fem *Skæbneanekdoter*, der er genstand for Neumanns generalisering.⁵³

En sådan virkelighed findes til gengæld vitalt aktiveret i ti af de elleve vintereventyr, der oprindeligt skulle have båret titlen *Anecdotes of Destiny*.⁵⁴ Fra denne betegnelse falder der et nyt, forklarende lys på særtræk, der er gennemgående i Isak Dinesens/Karen Blixens fortællekunst efter de gotiske fortællinger. Dette faktum åbner samtidig muligheden for en fornyet, genremæssig dobbeltrefleksion vedrørende de fortællinger, der endte med at blive betegnet som vintereventyr. I dette tilfælde »The Pearls«.

Vintereventyr & skæbneanekdote

Defineret i første omgang som *vintereventyr* begynder »En Historie om en Perle« ganske regelret dér, hvor de rigtige eventyr ender: med brylluppet. Og ender et halvt år senere, abrupt, uforståeligt for en førstegangslæser: med at parterne tilsyneladende er skilt, selvom de forbliver sammen. Ligesom også tilfældet er med forfatteren Charlie Despard og hans kone ved udgangen af »Den unge Mand med Nelliken«. Modsat »Skibsdrengens Fortælling«, hvori drengen og pigen, idet de adskilles, ikke desto mindre bindes til hinanden for resten af livet.⁵⁶

Læst derimod som *skæbneanekdote* er de historisk partikulære indslag i »En Historie om en Perle«, som antydnet, i detaljeret grad knyttet til den foregribne sejrstrus 1863 og det efterfølgende danmarkshistoriske nederlag. Disse referencer er så igen indlejret i 'borgerkongedømmets' epoke, repræsenteret ved Frederik 7., der tretten år før Alexander og Jensines kontroversielle bryllup, havde realiseret mesalliancen over dem alle. Idet han nemlig, i en menage a trois (sammen med navngiveren til den *berlingske avis*), i 1850 lod sig vie til venstre hånd med en datter af folket, den senere grevinde Danner: året efter, at han havde »givet Folket dets frie Forfatning« – som det hedder med en formulering, der anslår den treenighed af folkestyre, patriotisme og programmatisk kærlighedsægteskab, der tematiseres og undergraves i »En Historie om en Perle«. ⁵⁷ Det er heller

ikke tilfældigt, at det er Carl Berlings *Tidende*, der citeres som eksponent for folkestemningen i efteråret 1863, skønt det i enhver anden historisk fremstilling ville være de nationalliberales partiorgan, *Fædrelandet*.⁵⁸ En pendant til den kongelige menage a trois er da også, hvad Jensine beslutter sig for, da hun i krigen med sin mand føler sig trængt op i en krog på bryllupsrejsen til Norge.

Begge synsvinkler, vintereventyrets og skæbneanekdotens, forenes i den (faktiske eller fiktive) anekdote, hvormed »En Historie om en Perle« lægger ud. Og uden hvilken der slet ingen historie ville have været. Endda en rigtig giftig anekdote, som den borgerligt fødte forfatter havde haft med sig siden sin tidligste ungdom, hvor anekdoten figurerede næsten enslydende i en af hendes *Sandsynlige Fortællinger*⁵⁹ – der som bekendt aldrig blev færdige, fordi forfatteren i stedet, med en solid familieformue i ryggen, ægtede en uformuende svensk baron, hvis adfærd skulle vise sig ikke at være uden lighedspunkter med vintereventyrets ægtemand.⁶⁰

Anekdoten fortælles af familiens gamle slange, hosekræmmerens søster, grandtanten, der ved handlingens begyndelse opsøger sin afdøde brors barnebarn, Jensine, da hun har hørt om grandnieceens forlovelse med en adelig officer. Og så fortæller hun sådan rent en passant, med lukket mine, anekdoten om en tilsvarende mesalliance, hvori datteren af en københavnsk guldsmed i tre omgange overtaler sin forlovede, baron Rosenkrantz, til at bryde med sin baggrund, hvis han elsker hende. Først med sin søster, der er hofdame, og siden med sin mor, der er enke, fordi de efter hendes mening begge har ydmyget hende. Hvad elskereren også uforfærdet lover. Men da guldsmedens datter – efter at den vordende ægtemand har sendt hende en buket blomster med sin tjener – også vil have tjeneren fyret, fordi hun mener, han har målt hende med sine øjne, svarer baronen: »Mademoiselle, jeg kan ikke have en Kone, der lader sig afficere af, hvad Ansigt min Kammertjener sætter op. Her er Deres Ring, Farvel for evig«. ⁶¹

Der kan ikke være tvivl om arten af den gift, der fordriver Jensine fra kærlighedens paradys: det er skam – skammen, som lige siden uddrivelsen af det første paradys har været forbundet med at se sig selv klædt af til skindet. Det er samme gift, der virker voldsomt intensiveret, da Jensine i historiens anden ende bliver præsenteret for sit modbillede, i form af en engelsk lady, der ved sin væsensforskellige reaktion, to år tidligere, på en situation, der er principielt identisk med Jensines egen – idet snoren på begge kvinders perlekæde brister – klæder hende af endnu en gang; også for den sejr, Jensine netop troede at have vundet.

Anekdoten om baronen og guldsmededatteren er således den første formulering af et hovedtema i forfatterskabet og i *Vinter-Eventyr*: polariteten mellem to grundlæggende forskellige mennesketyper – dem, der har målet for deres eksistens i sig selv; og dem, der henter målestokken i andres øjne. Som tilfældet eksemplarisk er med hhv. adelsmanden og borgerdatteren i anekdoten. I den formuleres polariteten som en social, klassemæssig modsætning. Eller rettere, sådan opfattes anekdoten af læseren og af Jensine. Men den kan i forfatterskabet også antage andre ikke-sociale former. Skellet mellem de anstændige og de respektable. Mellem trækfugle og ænder. Mellem de vilde dyr, der er hinsides godt og ondt – og de tamme, som kun trives ved lydighed og belønning. Eller som det skal vise sig ved udgangen af »En Historie om en Perle«: mellem de frie og de faldne.

I stedet for at drage den beskæmmende lære, som grandtanten med sin anekdote har lagt op til: »Skomager, bliv ved din læst!« (som Jensine siden drager på både Henrik Ibsens og egne vegne),⁶² sværger hun, at hun i modsætning til guldsmedens datter vil besejre sin mand, Alexander, på udebane. Ikke ved at trække ham ned til sit eget niveau, men ved at vise sig større, friere, mere frygtløs end han, som for hende at se lever på én gang ryggesløst umoralsk og i barnlig uvidenhed om denne verdens virkelige farer. *Han* skal ligesom drengen i eventyret trækkes ud i verden for at lære frygten at kende, mens *hun* paradoksalt nok vil indtage hans rolle som den suveræne, sorgløse og promiskuøse. Ligesom hun også under sin opvækst i egne øjne har troet at spille den gudsforgående Alexanders rolle, når hun stod på skøjter sammen med sin fars forsigtige og tilbedende førstemand, Peter Skov – uden anelse om, at hun havde spillet dilettant.

Det tænker hun sig i første omgang gennemført ved at henlægge hvedebrødsdagene til de stejle norske fjelde for at overtrumfe (og undgå) de sociale afstande mellem 'høj' og 'lav' på en bryllupsrejse til Paris. Men i stedet for at vække garderofficerens angst for sin hustrus liv og lemmer, når hun balancerer på randen af en fjeldkant, opnår den skrækslagne kvinde kun at udløse hans henrykte beundring for hendes mod.

Projektet lykkes udelukkende, fordi Jensine ved et tilfælde kommer til at rive snoren i stykker på den eneste materielle ejendom, hendes mand har bragt med sig ind i ægteskabet, det eneste i verden, der kan ængste ham – et halsbånd af ægte perler, som han har arvet fra sin bedstemor. Og tr(i) umfen er i hus, da ægtemanden – efter at Jensine på bryllupsrejsens sidste dag har fået perlekæden repareret hos den lokale skomager i Odda – spørger, om hun ikke skal tælle perlerne, inden hun tager dem på? Ikke fordi han, som Jensine (og læseren) tænker, er ængstelig for deres materielle

værdi, men fordi deres antal har eller *er* en historie, som han fortalte hende, mens han kravlede rundt på gulvet for at samle de spredte perler op:

»Grandpapa gav Grandmama Halsbaandet paa deres Guldbryllupsdag, der var en Perle for hvert Aar de havde været gift. Men sidenefter føjede han hvert Aar paa hendes Fødselsdag en Perle til. Der er tooghalvtreds, det er let at huske, det er lige saa mange som Kortene i et Spil Kort«. ⁶³

Da Jensine på den sidste dag har afvist sin mands spørgsmål, føler hun sig som en romersk imperator, skønt hun ikke har sejret over andre end sig selv. Og det endda kun momentant, som det viser sig. Alexander gentager da heller aldrig sit spørgsmål på afrejsedagen og er i resten af historien lige så uberørt, som han er uvidende om hendes sejr. Den varer også kun, til bruden er hjemme igen, hvor hun på ny overmandes af skræk – nu for, at der til straf for hendes dumdristighed i Odda skal vise sig at være en (eller flere) perle(r) for lidt.

Ikke for ingenting er Jensine datter af en pietistisk mor og en far, der livet igennem har været lige så bange for at narre sine kunder som for at miste sine penge. Da hun efter mange ugers tøven til slut erfarer, at der ikke er en perle for lidt, som var det værste, hun kunne forestille sig, men tværtimod en perle for meget, og denne ene i værdi overgår alle de tooghalvtreds øvrige tilsammen, forekommer det sidste hende langt værre end det første.

Da hun fra skomageren i Odda har modtaget hans forklaring på, hvordan det er gået til, indser hun, at hun under alle omstændigheder har tabt, hvis ikke til Alexander, så til den engelske Lady, der to år tidligere har været ude for samme uheld som hun selv – men aldrig kunne drømme om at tælle en eneste af de perler, der til sammen ville opveje alt, hvad Jensine måtte have bragt med sig ind i ægteskabet. Ved denne alt for store, ufortjente og i hendes øjne 'stjålne' værdi føler hun sig skubbet ud af sit ægteskab som af en gøgeunge – eller altså: af den virkelige, rette mage til Alexander. Hvormed hun samtidig er slået tilbage til start, dvs. til pointen ved den anekdote, der var afsæt for hele fortællingen: *skomager, bliv ved din læst!*⁶⁴

Konvergenser

Det er først på dette relativt sene stadium i handlingen – efter den triumferende hjemkomst fra Norge, da ængstelsen for antallet af perler begyn-

der at melde sig – at begivenhederne forud for 1864 introduceres som fortællingens kontekst lige fra historiens begyndelse (skønt dateringen dog allerede er indirekte annonceret med fortællingens første ord: »For omtrent firsindstyve Aar siden« plus betegnelsen *krig* om forholdet imellem de to nygifte).

Det drejer sig om de konvergenser mellem *skæbneanekdotisk* reference til 1864 og *vintereventyrlig* personskæbne, der som tidligere omtalt ikke findes i den tyske version af historien, men kan sammenfattes som følger:

1. Den kongelige danske »Proklamation« af 30. marts 1863, der ganske krigerisk bebuder Holstens udskillelse fra kongeriget – konvergerende med Jensines kampberedte reaktion på grandtantens anekdote (»Det skal Tante Maren faa betalt«).⁶⁵

2. Den tyske note af 9. juli 1863, der under trussel om »Forbundseksekution« (dvs. militær indgriben) forlanger, at martsproklamationen trækkes tilbage⁶⁶ – konvergerende med parrets hjemkomst fra bryllupsrejsen og Jensines efterfølgende ængstelse. Dels ængstelsen for de(n) eventuelt manglende perle(r)s betydning (»Hvad var det da, tænkte hun, som hun havde ofret for at vinde Sejr over sin Mand? Var det eet Aar, – eller to, eller tre – af deres Samliv inden Guldbrylluppet?«);⁶⁷ dels ængstelsen for Danmarks nederlag i en krig med Tyskland (»De unge Officerer, Alexanders Venner, forargede hende og forekom hende letfærdige naar de talte saa lystigt og overmodigt om Landets store Fare.«).⁶⁸ Og det er en del af fortællingens ironi, at skønt Jensines skræk for danskernes tilstundende nederlag først og fremmest er udslag af hendes skræk for, hvad perlekæden vil afsløre, så er hun, for så vidt krigen angår, lige så klartseende (faktisk fortællingens eneste), som hun er galt afmarcheret, hvad angår antallet af perler.

3. Den danske folkestemnings afvisning af de tyske krav, manifesteret i ordene fra den berlingske avis: »Øjeblikket er alvorligt for hele Nationen. Men i sikker Overbevisning om vor Sags Retfærdighed er vi dog uden Frygt« – som er de ord, der giver Jensine styrke til at konfrontere sig med antallet af perler i kæden.⁶⁹ Ligesom hun konvergerer med det danske folk i den indbildning, at hendes krig med ægtemanden er moralsk berettiget, og ligesom lederskribenten i *Berlingske Tidende* stolt anser sig selv for frygtløs, når hun er så dum ikke at tælle perlerne, inden hun tager dem på (og for de nationalliberales vedkommende: ikke at tælle sine allierede, inden man kaster sig ud i en krig).

Under disse konvergenser ligger der en matematisk ligning, der underforstår en sidestilling af Jensine med den folkevalgte danske regering (inklusive den elskede borgerkonge) og af Alexander med det magtfulde,

absolutistisk indstillede tyske aristokrati (og det kommende kejserdømme). Som det vil fremgå, er denne sidestilling ikke uden fodfæste i fortællingen, men sprænges så alligevel til slut. Idet Alexander og hans adelige officerskolleger viser sig at være genstand for ikke mindre ironi end den danske folkelige opinion fra forfatterens side.

1864 i *Berliner Illustrierte* – variant vs. beskæring

Spørgsmålet er i første omgang, hvorvidt fraværet af disse konvergenser i den tyske version skal tydes som vidnesbyrd om en tilblivelsesvariant (nemlig i det engelske manuskriptforlæg fra 1939) eller som følge af et redaktionelt tysk indgreb i teksten. Umiddelbart forekommer det jo ikke indlysende, at en nazistisk bladredaktion, der løbende bringer fotos og artikler fra den tysk-italienske krigsindsats, skulle beskære de dele af en fortælling, som bygger på, at Tyskland med usvigelig sikkerhed vil besejre en (ganske vist ubetydelig) fjende.

Den tydning forliges imidlertid dårligt med det faktum, at der i *Berliner Illustrierte* rent faktisk indgår en enkelt fragmentarisk passus om den oprækkende dansk-tyske konflikt, som følger umiddelbart efter Jensines henvendelse til skomageren i Odde:

In den folgenden Wochen wurden die Schatten des Krieges um Schleswig-Holstein bedrohlich. Jensine, die an einem Soldaten verheiratet war, hatte vielerlei zu bedenken, so dass sie den Schuster beinahe vergass⁷⁰

I betragtning af, at *der Krieg um Schleswig-Holstein* her figurerer aldeles abrupt, for både første og sidste gang i den tyske version, må det anses for rimelig sandsynligt, at der er tale om en redaktionel udeladelse af de passager vedrørende 1864, som findes i alle ellers kendte versioner af »The Pearls«. Ovenstående citat erstatter således også den anden af de to omtalte passager, dvs. godt en halv side i det omtalte manuskript, startende med: »In the following weeks the shadow of the war grew deeper« og slutende med: »With all this Jensine had much to think of, so that she half forgot about the shoemaker«. ⁷¹ Antagelsen bekræftes da også af, at konflikten mellem Jensine og Alexander, ligesom i de engelske og danske versioner, tidligt i fortællingen præsenteres som »der seltsame Kriegszustand, von dessen Vorhandensein nur einer der Kriegführenden etwas wusste«. ⁷²

Antagelsen af en redaktionel beskæring bliver til vished, når det viser sig, at Erik Petri på forfatterens vegne i et brev af 4. december 1939 bad Gyldendal indskyde en enkelt sætning i det manuskript til »The Pearls«, som han fire dage tidligere havde fremsendt sammen med de tre andre *Anecdotes of Destiny*. Indskuddet forudsætter nemlig tilstedeværelsen i 1939-versionen af de passager, som konstituerer konvergenserne mellem danskernes krig og Jensines:

I fortsættelse af mit Brev af 30’f. M. beder jeg om, at følgende Ret-telse maa blive foretaget i Novellen »The Pearls«:

Side 11, Linie 6 f.o. skal staa: »The King, who had given the people its free constitution«. ⁷³

Indskuddet optræder i den første af de to passager vedrørende krigen 1864 og lyder i sammenhængen således i 1941-versionen:

Jensine was an ardent patriot and loyal to the King, who had given the people its free constitution, the rumours put her into the highest agitation. She thought the young officers, Alexander’s friends, frivolous in their light, boastful talk of the country’s danger, – if she wanted to debate it seriously she had to go to her own people. With her husband she could not talk of it at all, but in her heart she knew that he was as convinced of Denmark’s invincibility as of his own immortality. ⁷⁴

Og det er så i den sammenhæng, at hun fra Carl Berlings avis henter mot-det til, for første gang siden hjemkomsten fra Norge, at løsne perlekæden om sin hals og tælle perlerne: »The moment is grave to the nation. But we trust in our just cause, and we are without fear«. ⁷⁵

Skønt sandheden om nationens »retfærdige Sag« var, at proklamatio-nen af marts 1863, ligesom novemberforfatningen et halvt år senere, ikke alene blev gennemtruffet i strid med Preussen og Det Tyske Forbund, men også i strid med de internationale aftaler, Danmark frivilligt havde indgået ved fredsslutningen i London efter Treårskrigen elleve år tidligere. Det var en af grundene til, at de europæiske stormagter, der i 1852 havde taget Danmarks parti imod Det Tyske Forbund, i 1864 hovedrystende valgte at holde sig udenfor, både da krigen brød ud, og da fredsforhandlingerne senere på dansk foranledning brød sammen i Lon-don. ⁷⁶

Når redaktionen af *Berliner Illustrierte Zeitung* derfor vælger at beskære fortællingen med, hvad der i forhold til 1941-versionen af »The Pearls« kvantitativt beløber sig til under en tiendedel – som samtidig vedrører fortællingens væsentligste historiske perspektiv, så kan dette dårligt begrundes alene med pladshensyn. Snarere med hensynet til Danmarks status af mønsterprotektorat inden for det tyske besatte Europa. Formulere eksemplarisk med de berømte ord om landet som »Hitlers tamme kanariefugl«, der efter krigen blev tilskrevet Winston Churchill (og som af Karen Blixen, ligeledes efter krigens slutning, blev genbrugt om Lucan og Zosines rolle som legitimering for den hvide slavehandler, pastor Pennhallow, men altså kun i de engelsksprogede versioner af *Gengældelsens Veje*).⁷⁷

Ud fra den tydning har redaktionen af *Berliner Illustrierte* i 1943 ageret efter samme retningslinjer, som Karen Blixen havde givet udtryk for i det omtalte interview året forinden – vedrørende uforeneligheden af den tyske besættelse med en fortælling om 1864.

Det drejede sig for de nazistiske magthavere jo ikke bare om at bevare det danske produktionsapparat intakt som underleverandør af fødevarer og maskiner til den rullende tyske krigsmaskine. Det drejede sig lige så meget om at fastholde det ideologiske (og endnu kun let krakelerede) glansbillede af den dansk-tyske forhandlingspolitik som vareprøve på en fremtidig nyordning af efterkrigstidens *Neuroopa*.

Meningen og hensigten med at bringe »Zweiundfünfzig Perlen« ville, i den nazistiske bladredaktions øjne, blive forrykket, hvis skygger fra fortiden fik lov at blande sig forvirrende ind i det faktum, at en verdensberømt dansk forfatterinde som en anden kanariefugl frivilligt havde valgt at lade sit tredje værk udkomme hos den tyske besættelsesmagt. Skæbneanekdotens historisk detaljerede indslag vedrørende *die Schatten des Krieges um Schleswig-Holstein* og den afsluttende ydmygende fredsslutning i november 1864 (som næsten halverede monarkiet), risikerede således at levere en ganske anden baggrund end tilsigtet.

Og så skulle man hellere lade være!

15. november 1863

Der er i »Zweiundfünfzig Perlen« derfor ikke nogen national skæbne på spil og heller ikke nogen, der kan dø af den. Ja, faktisk bliver liv og død i den tyske version på intet tidspunkt knyttet til antallet af perler. Det er

derfor kun i de engelske og danske versioner af historien, at Jensine efter at have læst brevet fra skomageren i Odda kan indse, at hun har taget fejl, når hun troede, at antallet af perler var bestemmende for antallet af ægteskabelige år.

Nu går det så op for hende, at det ikke er de 52 perler, der tæller, ligesom det ikke er ægteskabets varighed, der tælles. Det er kun de sidste to af perlerne, og de tæller kun gavegiverens år. I bedstefarens tilfælde de to, som blev ham beskåret efter guldbrylluppet. Og i hans barnebarns tilfælde altså kun den halve tid: det ene år, som annonceres ved den overtalige perle. Jensine har jo selv over for sin fars førstemand, Peter Skov (og indirekte over for svigerfamiliens guldsmed) tillagt Alexander rollen som giver af den perle, der er mere værd end alle de andre tilsammen. Begge mænd har da også (helt i 'mesalliancens' baner) hver for sig tænkt, »at det var letkøbt Ædelmod for en Løjtnant at gøre den rige Arving, han havde faaet til Kone, en kostbar Present«. ⁷⁸ Og har Alexander ikke også allerede med et ubekymret kys foregrebet sin egen helledød og sin hustrus kommende enkestand?

Døden foregribes sammen med kongens, da Jensine efter læsningen af brevet fra Odda bryder ud i Cleopatras klage over Antonius' død ved slutningen af Shakespeares tragedie: »Er da (...) hver Forskel borte? Og er der intet mærkeligt tilbage her under Maanens Vandring?« ⁷⁹ Der er nemlig det kontekstuelte (eller altså: anekdotisk) underspillede ved »En Historie om en Perle«, at den kun omtaler Frederik 7.s sygdom, men slutter umiddelbart før hans død, 15. november 1863, som det er overladt læseren selv at tilføre handlingen.

Kongens død kom som et politisk chok to dage efter, at Rigsrådet havde vedtaget novemberforfatningen på et møde om aftenen den 13. november 1863. ⁸⁰ Under mødet meddelte Bismarck telegrafisk sin gesandt i København, at gesandtskabet den følgende dag ville modtage en instruks, der i diplomatiske vendinger ville lade den danske regering forstå, at en ny forfatning fra tysk side ville blive betragtet som en krigserklæring. Mens gesandten om formiddagen 15. november 1863 læste instruksens højt for den danske konseilspræsident C.C. Hall, døde kongen på Glücksborg Slot. ⁸¹

Hver forskel borte

Men ligesom det treoghalvtredsindstyvende kort i et spil kort kan antage hvilken værdi, det skal være, fra den højeste til den laveste, ligger der i

den overskydende perle, forstået som historiens joker, også andet og mere end et forvarsel om Alexanders død.

I gentagelsen af Cleopatras spørgsmål: *Er da hver forskel borte?* ses umiddelbart forliset for den overbevisning, der har båret Jensine igennem hele den foregående ægteskabelige strid. Nemlig overbevisningen om, at hun var et bedre, mere ansvarligt og mere moralsk væsen end sin mand. Hun kommer jo af en gudfrygtig familie, der ved klogskab og flid har skabt sig en formue, hun behersker fransk og tysk, og hun er hjemme i litteraturen og historien. Hun er kort sagt indbegrebet af borgerlig fortjenstmoral. Alexander derimod gemmer sig, når han møder sin skrædder på gaden, og er parat til at sætte alt på spil i et kasino, endog sit eget liv i en ligegyldig duel.

Efter modtagelsen af brevet fra Odda er den overbevisning taget fra hende. Af skomageren får hun ganske nøjagtigt forklaret, hvorfor der var en perle for meget, i stedet for en for lidt, da han gav hende kæden retur – fordi hun ved indleveringen af det brudte smykke talte perlerne så nøje-regnende og omhyggeligt, som tiltroede hun skomageren at stjæle en af dem. Det kan da også kun være på denne ubevidste eller undertrykte mistanke, at hendes månedlange efterfølgende skræk for en manglende perle har været baseret.

Nu er hun så endnu en gang slået tilbage til start: »Skomager, bliv ved din læst«. Blot en tand værre. Da hun i sin tid, efter læsningen af de opbyggelige ord i *Berlingske Tidende*, var blevet konfronteret med den overskydende perle, havde hun hørt ligesom en djævelsk latter i rummet omkring sig.⁸² Men nu, hvor hun rent faktisk ved, at hun er blevet holdt for nar af skomageren, kan hun stadig ikke le med. Indtil dette øjeblik har hun nærmest anset sin ægteskabelige magtkamp for en slags hellig strid (»Hvis det er muligt, da tag denne Kalk fra mig!«).⁸³ Nu indser hun så, uden skygge af selvironi, at hun må rette de beskæmmende ord imod sig selv, som hun ved historiens begyndelse vendte imod sin mand, da han havde fortalt hende, hvordan han på kasinoet i Baden-Baden havde vundet alle sine tabte penge tilbage på sin sidste krone: »Du er jo i Virkeligheden en Tyv. Eller om ikke en Tyv, saa en Hæler, – og Hæleren er lige saa god som Stjæleren«.⁸⁴ Hvorved den oprindelige mistanke til skomageren som »Stjæler« faktisk er opretholdt.

Også i den forstand er *hver forskel borte* – forstået som Jensines indbildte fortrin i forhold til Alexander (som jo aldrig var blevet udsat for noget kombineret forbedrings- og degraderingsprojekt, hvis han var blevet gift med den engelske lady). Men sammen med udslettelsen af Jensi-

nes moralske og sociale ambitioner på ægtemandens vegne, der udløstes ved tante Marens anekdote, åbner der sig et nyt og dybere fjendskab, som beror på noget helt andet end mere eller mindre uoverkommelige klasseforskelle.

»Det er forbi. Nu ser jeg klart, at jeg aldrig kan faa Bugt med disse Mennesker. Det er som i Bibelen«, lyder den konkluderende spidsformulering (hvis slutpointe det kan være ganske vanskeligt at få anbragt inde i hovedet på den kvindelige hovedperson): »Jeg skal knuse deres Hæl, men de skal knuse mit Hoved!«⁸⁵ Hvormed Jensine altså samtidig har skiftet side, fra at identificere sig med den lidende Kristus til at se sig selv som slangen, der forbandes af Gud i paradiset.

Dermed rettes et nyt projektørlys ind over fortællingens historiske konstellationer, det tidligere omtalte menneskehedsperspektiv, der rækker tilbage til Genesis' paradiseretning, men aktualiseres i en interpersonel konflikt mellem de frie og de faldne, hverken ved nogen gudsforbandelses eller nogen samfundspagts mellemkomst, men som en grundkonstellation hele vejen igennem *Vinter-Eventyr*: Alexander versus Jensine, Alkmene versus hendes adoptivfar Jens, Peter versus Rosa. Hvad enten det er Jensine, Jens eller Rosa, så er de alle slanger, som får deres hoved knust efter selv at have knust hælen på deres dødsfjende og hjertenskær.⁸⁶

Selvom Alexander lever sorgløst, uden at skænke en tanke, hvem han er eller hvor lang en skygge han kaster, er han dog inden for historiens rammer kun udleveret til sin kones dom, fordi hans adfærd savner materiel legitimering (idet han som yngste søn står uden for de gamle stamhusets arveret og formue).⁸⁷ Men det betyder som påvist samtidig, at den ægteskabelige konflikt inden for disse rammer er anbragt på en skæbneanekdotisk ligning, der sidestiller den borgerlige Jensines kamp og nederlag til den adelige Alexander (eller altså: til den engelske lady) med det demokratisk-civile Danmarks kamp og nederlag til det militært-absolutistiske Tyskland (eller rettere: til det restituerede kriger- og adelsvælde under Bismarck, der om nogen inkarnerer, hvad Alexander kun i miniformat repræsenterer). Dette er fortællingens yderste perspektiv, der siden udgivelsen i 1942 er gået lige så upåagtet hen som offentliggørelsen af »The Pearls« i *Berliner Illustrierte Zeitung* året efter.

Da den tyske gesandt 14. december 1863 lettere konsterneret telegraferede tilbage, at det var for sent at fremkomme med den omtalte instruks over for de danske politikere, eftersom novemberforfatningen allerede var vedtaget, lød Bismarcks svar: »Der er tænkt på den mulighed, at instruksen ankommer efter afstemningen i Rigsrådet«. Den danske regering var

gået i en fælde, Bismarck igennem flere år havde haft for øje. Den slesvig-holstenske krig blev vendepunktet i hans karriere, idet den succesrige krig trak grundlaget væk under tidens demokratisk-folkelige strømninger, som i 1849 havde grebet magten i Danmark. I stedet blev den første trin i den absolutistisk funderede, tysk-militære ekspansion, der ikke sluttede før firs år senere, ved sammenbruddet i 1945.⁸⁸

Skomager, bliv ved din læst!

Men der er endnu en betydning af den overtallige perle, som rigtig nok har været kendt og anerkendt i dansk Blixenforskning, siden fortællingen første gang blev udlagt af Hans Brix i *Karen Blixens Eventyr* fra 1949 – ligesom tilfældet var med Aage Henriksens udlægning (dog uden nogen mellemregning og uden reference til Brix) i *Guder og galgefugle* fra 1956.⁸⁹ Begge behandler de fortællingen som en ren kvindehistorie, helt uden hensyn til konvergenserne med 1864 i Aage Henriksens tilfælde og hos Brix kun som lokalkolorit.⁹⁰

Mellemregningen må, ligesom tilfældet var med de to foregående værditilskrivninger af perlen, knyttes til Cleopatras udgangsreplik fra Shakespeares tragedie. Men nu til replikkens andet spørgsmål: »Og er der intet mærkeligt tilbage her under Maanens Vandring?»⁹¹ – idet månen og dens faser, sammen med det gyngende gulv under hende, får Jensine til at forstå eller indse, at hun er med barn. Dette faktum har for Aage Henriksen at se ligget implicit i den udvej fra nederlagets låste situation, som Jensine finder ved tanken på en ung mand, der engang om hundrede år forærer kæden til sin forlovede og fortæller hende Jensines historie, ligesom Jensine af Alexander fik fortalt hans bedstemors. Skønt det ejendommelige først og fremmest er, at Jensine ingen glæde finder i at være gravid, og heller ikke drømmer om at fortælle det til sin mand, men søger sin næring så fjernt som ved tanken om et oldebarn, hun aldrig vil komme til at se.⁹²

Det gør hun, fordi hun for tredje og sidste gang i historien ender på værkstedet i Odda, men denne gang for at blive hængende. Ikke på grund af skomageren, men grund af Henrik Ibsens udlægning af hans metier. »You have not lost your sole in the mountains?» lyder den norske forfatters første forvirrende spørgsmål til hende, da de mødes efter hendes besøg i skomagerværkstedet.⁹³ Hvortil hun, der ikke kan høre ordspillet, forvirret svarer, at nej, hun har tværtimod bragt ham nogle perler. Hvad der kun

eskalerer nordmandens vid yderligere: »Det er ellers, hvad jeg selv prøver at tage med hjem fra ham«. ⁹⁴

Det er i denne tautologiske udlægning af fortællingens titel (historien om en perle, der er en perle af en historie, der osv.), at Jensine (og fortolkerne med hende) til slut tror at have genfundet sin »soul« og en forskel i verden, frigjort fra enhver ægteskabeligt begrænset livshorizont: »Jo, der var noget, sagde Jensine til sig selv, som var af afgørende Betydning i Verden, og som om hundrede Aar endnu vilde bestaa og bevare denne Betydning: – Perlerne«. På den måde kan hun alligevel – ligesom skomageren, der er et af målene for det rejsestipendium, Henrik Ibsen havde fået tildelt i sommeren 1863 – blive ved sin læst: som eventyrfortæller! ⁹⁵

I den overbevisning tager Jensine dog ikke mindre grundigt fejl, end den norske forfatter gør i sin overbevisning om, at rollefordelingen imellem den danske kvinde og hendes mand svarer til den, Ibsen selv havde beskrevet i *Kærlighedens Komædie*: »Jeg tænkte mig nok til, at han var Fuglen, der maatte stævne mod Vinden, dersom den skal Højden naa, – og De det Vift, der bar ham mod det blaa«. ⁹⁶

Jokerperlens tredje værdi

På den baggrund er det ejendommeligt, at ingen har gjort sig tanker om, hvad det da er for en historie, Jensine tænker sig, hendes oldebarn skal fortælle sin forlovede. Alle synes at have taget for givet, at den vil være identisk med »En Historie om en Perle«, skønt den historie næppe kan fortælles videre til noget 'levende' menneske inden for fortællingens rammer.

Jensine kan dårligt vise sin mand brevet fra skomageren i Odda. For hvordan skulle hun forklare, hvorfor hun på bryllupsrejsens sidste dag afviste at tælle perlerne, når hun samtidig havde talt dem så nøjeregnende ved afleveringen, at skomageren til straf satte den overtallige perle på? Hun kan heller ikke fortælle ham om perlen, i hvert fald ikke uden udsigt til, at han vil forlange den fjernet, som et fremmedlegeme, fra den adelige slægtshistorie. Så meget mere, som perlen ikke bare bryder meningsløst ind i den historie, ægtemanden har fortalt sin brud, den har også røbet, at grandpapas gave til grandmama var af stærkt begrænset økonomisk værdi.

Den historie, Jensine må tænkes at give videre til sit oldebarn, kan kun være den, hun selv halvt om halvt allerede har fortalt Peter Skov: at da hun

af sin brudgom i bryllupsgave fik hans bedstemors guldbryllupssmykke, havde han – uden at fortælle hende det – tilføjet en ekstraordinært værdifuld perle, som hun først opdagede, da kæden gik i stykker, men som efter hans helledød blev hendes pant, ikke bare på deres store indbyrdes kærlighed, men også på det barn, han forinden havde nået at skænke enken. Den historie forudsætter som sagt hendes mands død i krigen i 1864.⁹⁷

Derfor kan den frugtsommelige hustru heller ikke gå ind til sit barns far, da han fra den anden stue til slut fornøjet fortæller hende, at tante Maren er på vej med en buket blomster, men må i stedet gå hen til vinduet i sin egen stue.

Fra nu af kan de to kun forenes i »historien«, aldrig i virkeligheden.

»Perlen« som vintereventyr

Men heller ikke i »historien« kan de i virkeligheden forenes. Det skyldes to omstændigheder, hvoraf den ene har at gøre med fortællingen forstået som vintereventyr, den anden at gøre med fortællingen forstået som skæbneanekdote.

Det ene vedrører identiteten af det barn, Jensine ifølge sin »historie« har fået skænket af krigshelten inden hans død. Det sidste, hun i fortællingen indser, da hun anråber de himmelske magter om nåde (som hun ellers har svoret skulle blive Alexanders rolle), er, at hun vedrørende det ufødte barns herkomst på fædrene side, for resten af livet vil svæve i samme uvished som den, hvori hun de foregående måneder har været ophængt vedrørende perlekædens materielle værdi (den overtallige/undertallige perle). Fordi hun ikke kan vide, om det er hendes elsker, Peter Skov, eller hendes mand, Alexander, der er barnets biologiske far.⁹⁸

Da Alexander – under indtryk af Jensines tilsyneladende vilde vove-mod på bryllupsrejsen i de norske fjelde – stolt tænker, at denne overrumplende forvandling af den borgerlige pige til »Valkyrie« skyldes hans natlige evner som elsker, træffer hans hustru den tidligere omtalte stik modsatte beslutning, i grevinde Danners ånd: »'Naar jeg kommer tilbage til København, da, ved min Ære, som endnu er min' – skønt hun havde sine Tvivl paa dette Punkt – 'da tager jeg Peter Skov til Elsker!'«⁹⁹

I beslutningens øjeblik kan hun, »fra den Højde hvor hun stod, med Øjnene følge sin Mands fjerne lille Skikkelse«. ¹⁰⁰ Altså, tilsvarende situationen, da grandtanten i historiens sidste scene kommer gående med buketten fra farens have – hvor Alexander ligeledes svinder ind til en »lil-

lebitte Skikkelse ved Vinduet i den anden Stue«. ¹⁰¹ Det er undervejs i fortællingen også fremgået, at farens førstemand efter parrets hjemkomst fra Norge kommer på besøg hos Jensine, når hendes mand ikke er hjemme. Og det er i en sådan anledning, Peter Skov bliver bedt om at gå et dybt fortroligt ærinde for garderofficereus hustru hos svigerfamiliens guldsmed.

»Perlen« som skæbneanekdote

Den anden omstændighed – der vedrører fortællingen som skæbneanekdote – udelukker desuden, at Jensines historie »om hundrede Aar« kan blive fortalt sådan, som hun drømmer om det ved historiens slutning. ¹⁰² Er der nemlig én ting, som står fast, foruden tyskernes sejr, så er det, at Alexander ikke fem måneder senere vil ende sine dage som krigshelt. Og det af den gode grund, at Den Kongelige Livgarde i krigen 1864 aldrig kom i kamp.

Det skulle garden ganske vist i to omgange have været. Første gang, da den efter danskernes berygtede tilbagetog (uden kamp) fra Dannevirke 6. marts 1864 blev landsat på den holstenske kyst øst for Kiel for at skræmme og skade fjenden bag hans ryg – og det viste sig at der ingen fjendtlige tropper var i området, ja, faktisk ikke i det nordøstlige Holsten overhovedet. I stedet måtte de søsyge gardere sejles tilbage med uforrettet sag.

Anden gang, da den lå som reserve ved Sønderborg og på selve skæbnedagen den 18. april 1864 blev beordret til at marchere fra Als over den nordlige pontonbro for at blande sig i slutningen af kampene ved Dybbøl. Med 4 officerer i spidsen marcherede garden i sektionskolonner taktfast over pontonbroen, mens de tyske granater piskede ned i vandet på begge side af kolonnen. Da officererne var nået to tredjedel ud af broens samlede længde, fik bataljonen kontraordre og vendte omkring – med beundringsværdig militær præcision: på én gang i hele kolonnens dybde – hvorpå den danske livgarde marcherede tilbage til Als.

De relativt få gardere, som døde senere samme dag, faldt ikke i kamp, men som passive ofre for fjendens langtrækkende artilleri fra Dybbølsiden af sundet imod skanserne ved Sønderborg Slot. ¹⁰³

Der skjuler sig således ikke nogen lille ironi fra forfatterens side, når Alexander forudsiger sin egen helledød og fornøjet fløjter »Dengang jeg drog af sted«, eller når hans officerskammerater fra garden taler »lystigt og overmodigt« om den tilstundende krig. Heller ikke, når Jensines far og

den giftige grandtante under indtryk af samme krig og af kongens sygdom pludselig bliver helt stolte af at have fået en garderofficer i familien og benytter enhver lejlighed til sammen at fetere det unge par – som eksempelvis grandtanten på vej med buketten fra farens Strandvejsvilla i fortællingens sidste linjer.

Der kan ikke være tvivl om, at Karen Blixen kendte til livgardens rolle i 1864. Bataljonens pompøse march, tur-retur over pontonbroen – halvvejs ind i og helt ud af krigen – blev bevidnet fra den anden side af sundet af sekondløjtnant Søren Chr. Knudtson fra 18. Regiment, der ligesom Karen Blixens far, sekondløjtnant Wilhelm Dinesen fra 9. regiment, var en af de få overlevende efter den tyske grutning af danskerne ved Dybbøl tidligt om morgenen 18. april 1864.¹⁰⁴ Knudtson, der siden fik Ridderkorset for sin indsats, slutter sin skildring af det stolte syn med de bittersøde ord, inklusive det afsluttende udråbstegn: »Hvor smuk vilde ikke en saadan Afdelings Fremrykning have været, om den var blevet hidkaldt tidligere, og det var bleven den forundt at tage Del i 8. Brigades Fremstød!«¹⁰⁵

Gardens optræden frem og tilbage over sundet mellem Als og Dybbøl på krigens skæbnedag må efter alt at dømme også være inkluderet i Wilhelm Dinesens tilbageblik 25 år senere, hvor han i *Fra ottende Brigade* konkluderer, at den danske nations heltemod i 1864 hverken beroede på ledelsen eller de professionelle soldater. Det beroede ene og alene på de utrænede bønderkarle og deres sammenhold i kompagnierne: »Alt ramlede sammen, kun den danske Soldat blev staaende«, som det hedder i linjer, der bløder af skam over den nationalt selvforskyldte katastrofe. »Det er Lynglimtet i dette Mørke, det er Holdepunktet i denne Fornedrelse«.¹⁰⁶

Dette er den hemmelige note – eller altså anekdote – i »En Historie om en Perle«.

3. Del: Udslettelsen

Da Karen Blixen ved årsskiftet 1944/45 spurgte sin advokat, hvordan det var gået med den tyske udgave af *Vinter-Eventyr*, fik hun fra Erik Petri det svar, »at 'Winter's Tales' er udkommet i Tyskland. Kontrakten er af 31. Juli 1943. Den 23. November 1943 meddeler Forlaget, at 'Perlerne['] er trykt som Fortryk, og sender Honoraret RM. 300.-. Siden har jeg ikke hørt fra Forlaget«.¹⁰⁷

Det var overhovedet ikke rigtigt. Det var ikke rigtigt, at Petri ikke havde hørt fra forlaget siden november 1943, hvad vi allerede ved fra den regnskabsmeddelelse af 30. marts 1944, hvori forlaget meddeler – »nachdem die Novellen nunmehr in deutscher Ausgabe erscheinen können« – at have tilbageført de udgifter til en oversættelse, som blev fratrukket forfatterens konto i sommeren 1940. Det må være på den oplysning, og ikke på regnskabsmeddelelsen vedrørende honoraret for »The Pearls« af 23. november 1943, at Erik Petri har bygget sin ligeledes urigtige oplysning om *Vinter-Eventyrs* faktiske udgivelse i Tyskland. Endelig er det ikke rigtigt, at DVA havde afsendt de 300 Mark (som udgjorde halvdelen af honoraret fra *Berliner Illustrierte Zeitung*, idet forlaget beholdt den anden halvdel). De var kun blevet overført til forfatterens konto på forlaget.

Når dette sidste er værd at bemærke, skyldes det, at der efter Besættelsen kom politisk fokus på kollaboration, herunder økonomiske midler, som danske statsborgere via udbetalinger fra Clearingkontoret i Danmarks Nationalbank havde modtaget fra Tyskland under 2. Verdenskrig.

Da Revisionsudvalget for tyske betalinger 4. februar 1949 henvendte sig til Karen Blixen for at forhøre sig om, hvilke kontrakter om salg af litterære arbejder, der var »indgået efter 9. april 1940«, og hvilke betalinger der efter nævnte tidspunkt var ydet for salg af sådanne arbejder (som ifølge udvalgets opgørelse for de fem besættelsesår beløb sig til i alt kr. 6.741,14), kunne Erik Petri 24. marts 1949 konkludere, at i hvert fald de 6.500 kr. af beløbet var kommet til udbetaling i tiden frem til og med 28. juni 1943. Samt at dette beløb hidrørte »udelukkende fra kontrakter fra før krigen«. ¹⁰⁸ Hvorefter Clearing-udvalget 12. juli 1949 meddelte, at man »på det foreliggende grundlag ikke havde fundet anledning til at foretage videre i sagen«. ¹⁰⁹

Det ene af de to beløb, som Erik Petri ikke kunne aflægge regnskab for i 1949, havde han modtaget afregning for i et brev fra DVA 7. februar 1945. Heri beklagede forlaget, at man ikke tidligere havde været i stand til at afregne »pünktlich« for det forløbne års forfatterroyalties, samt at man »aus bestimmten Gründen« var nødt til at lade 12. september 1944 gælde som regnskabsmæssig skæringsdag for hele det foregående års forfatterindtægt, der beløb sig til alt i alt: RM. 20.59, efter fradrag af 15 procents forfatterskat – identisk med de yderst beskedne kr. 81,42, som udgjorde Revisionsudvalgets sidste regnskabspost. Hvad der var blevet af de 300 rigsmark, som DVA i november 1943 havde overført til forfatterens forlagskonto, forlød der intet om. Til gengæld var brevet fuldt af uigennemskuelige undskyldninger med henvisning til »innerbetriebliche Umstel-

lungen«, »unglückliche äussere Umstände«, »die gewohnte Ordnung zerstört«, »sind aber mit besten Kräften bemüht, sie ehestens wieder herzustellen« etc.

Det korte af det lange er, at det ikke skyldtes manglende vilje, hverken hos forfatter, forlag eller propagandaministerium, når der aldrig kom til at foreligge nævneværdige tyske honorarer for kontrakter eller kunstneriske produkter indgået eller affattet efter 9. april 1940, lige så lidt som der nogensinde udkom et eneste eksemplar af *Winter's Tales* i Hitler-Tyskland.

Det skyldtes ene og alene, at de Allierede natten mellem 12. og 13. september 1944 gennemførte det mest ødelæggende af krigens luftangreb på Stuttgart. Det skete under ledelse af den britiske luftmarskal Arthur Harris, hvis *Nr. 5 Bomber Squad* som sit speciale havde systematisk afbrænding af store, civile flademål – herunder udslettelsen af Hamborg og senere Dresden. Under et forudgående luftangreb 24.-29. juli 1944 havde briterne revet tagene af Stuttgart, så at brandbomberne ved midnat 12. september 1944 uhindret kunne udløse formålet med det hele: en ildstorm, der udslettede et område på omkring fem kvadratkilometer af byen.¹¹⁰

Næste morgen lå DVAs pompøse gamle forlagsbygning i grus, ikke et eneste Blixen-dokument havde overlevet.¹¹¹ Det tilbageværende personale blev forflyttet til en midlertidig adresse uden for Stuttgart, der ikke kunne gøre sig fortjent til flere allierede bombardementer: Bleichstrasse 9, Göppingen.

Udgivelsen og udslettelsen anden gang

Men det hører med til historien, at Deutsche Verlags-Anstalt nogle år efter krigen forsøgte at genoptage rettighederne til forfatterskabet.¹¹² Dog rekvirerede man først i begyndelsen af 1950'erne kopier fra forfatteren af kontrakterne til Tania Blixens værker, inklusive originalkontrakten fra 1943 til *Winter's Tales*.¹¹³

I de følgende tiår udkom flere af vintereventyrerne i udvalg sammen med nogle af de gotiske fortællinger.¹¹⁴ Men der skulle gå hele fyrré år fra Verdenskrigens slutning, før værket selv udkom på tysk.¹¹⁵ Nu ikke længere baseret på forfatterens manuskript, men på den amerikanske udgave af *Winter's Tales*, hvis indholds rækkefølge ved udgivelsen i 1943 var blevet varigt spoleret, fordi juryen for Book-of-the-Month Club året forinden

havde afvist at antage samlingen som månedens bog, med mindre »The Sailor-Boy's Tale« blev fjernet fra førstepladsen.¹¹⁶ Desuden står Jensine og Alexander i den sidste linje af »Die Perlen« ikke ved hvert sit vindue, men ved ét og samme – fordi den amerikanske redaktør på Random House i sommeren 1942 havde syntes, det gav bedre sproglig mening. Hvorved selve historiens pointe gik tabt, først i Amerika, siden også i Tyskland: »Von ihrem Fenster aus sahen Mann und Frau auf die Strasse hinab«.¹¹⁷

Endelig blev *Winter's Tales* på tysk i 1985 udstyret med den meningsforladte titel: *Wintergeschichten*, hvorved sporene fra såvel Shakespeare som Heine var visket – hvis ikke helt, så i hvert fald halvvejs ud.

The old Jew

Men det er også en del af historien, at oversætteren af de tre *Anecdotes of Destiny* fra 1939/40, Rudolf von Scholtz, af den amerikanske militærregering i sommeren 1945 blev udnævnt til overborgmester i Passau og året efter til leder af »Radio München«. Det skyldtes, at det var lykkedes ham, som intellektuel i Hitler-Tyskland, at overleve de foregående tolv år uden hverken at emigrere, blive interneret eller lade sig optage som medlem af NSDAP. Han forlod ved Hitlers magtovertagelse i 1933 øjeblikkelig en indflydelsesrig post ved Bayerische Rundfunk, gik i indre eksil og overlevede som lektor og oversætter af engelsk-amerikansk litteratur for DVA, heriblandt også af *Out of Africa*.¹¹⁸

Rudolf von Scholtz' oversættelser af såvel »Der Falke« som »Die Perlen« er da også gennemgående upåklagelige, når bortses fra, at det i sidstnævnte fortælling ikke er lykkedes oversætteren at markere Jensines monolog fra *The Tragedy of Antony and Cleopatra*, så citatet er opfattet for en almindelig tysk læser.

Der er dog en enkelt, helt ekstraordinær uregelmæssighed i oversættelsen af »Der Falke«, som er bemærkelsesværdig i sammenhængen. Den forekommer i forbindelse med omtalen af en russisk købmand, som fra sin bod i Bodøs havn sælger guldure, der hverken er af guld eller kan gå. Han identificeres to gange i løbet af tre linjer som jøde, både i den engelske (»a Jew«/»The old Jew«) og den danske version (»en Jøde«/»Den gamle Jøde«). Denne etniske betegnelse er i begge tilfælde udeladt af den tyske oversættelse i *Europäische Revue*.¹¹⁹

Rudolf von Scholtz må allerede i sommeren 1940 have tænkt, hvad Karen Blixen to år senere udtalte i forbindelse med umuligheden af under

Besættelsen at opføre *Købmanden i Venedig* (om jøden Shylock, der kræver sin skålfuld kød af Bassanios bryst): »Meningen og hensigten ville blive forrykket, og så skal man lade være«. ¹²⁰

Og så skal man hellere lade være

Hvorned vi altså endnu en gang er tilbage ved starten af denne fremstilling og Karen Blixens paradoksale *double speak* i sommeren 1942. På baggrund af de foregående sider er det udelukket at bedømme hendes statement som et udslag af absence eller en *slip of the tongue* hos forfatteren. Snarere en *tongue-in-cheek*. Ud fra den præmis, at man ikke taler om strikken i hængt mands hus.

Det lod sig ganske vist kun gøre, fordi »En Historie om en Perle«, ligesom »The Fish«/»Fra det gamle Danmark«, er elementært uopfattelig for andre end danmarkshistorisk ret velorienterede læsere. Ikke desto mindre lovlig upassende i 1942 at meddele en så indgående og distanceret kritik af det gryende borgerskabs greb om kærligheds-, samfunds- og regeringsmagten efter 1849 – og så oven i købet på et grundlag, der før en ideologisk-æstetisk betragtning lå den preussiske regerings ånd i 1863 nærmere end den samtidige danske.

Men man skal jo ikke glemme, at »The Pearls« i alt væsentligt blev undfanget og skrevet i en situation, hvor verdenskrigen endnu ikke var en realitet (ligesom »The Pearls« selv er henlagt til et tidspunkt, hvor krigen 1864 heller ikke er det); og afsluttet (i første omgang) efter krigens udbrud på et tidspunkt, hvor Karen Blixen stadig troede, at Danmark kunne bevare sin neutralitet, ligesom under forrige verdenskrig. Som det vil vides, planlagde hun i efteråret 1939 en journalistisk rundrejse til de tre europæiske hovedstæder, der repræsenterede krigens daværende største spillere – Berlin, Paris og London, i foråret 1940. ¹²¹ Hun nåede aldrig længere end til Berlin, hvorfra hun skrev en serie på fire kronikker efter aftale med tre skandinaviske dagblade.

Ugen efter forfatterens hjemkomst måtte kronikkerne henlægges på ubestemt tid, fordi meningen og hensigten med dem ikke længere kunne være den samme som før 9. april, og så skal man hellere lade være. Derimod var det udelukket at henlægge »The Pearls«. Fortællingen er en hjørnesteen i *Winter's Tales/Vinter-Eventyr* – anbragt på førstestpladsen inden for rammen af de to Charlie Despard-fortællinger: i symmetrisk, pointeret dialog med den sidste i bogens anden ende, »Sorg-Agre«. ¹²² I »Sorg-

Agre« ekspliciteres alt det, som er underforstået i »The Pearls« – aristokrati versus borgerskab, magten som den højeste dyd og syndefaldet som et privilegium for de magtesløse, foruden det fælles underliggende tema om det subtile forhold mellem juridisk og biologisk paternitet inden for det feudale (og borgerlige) ægteskab.¹²³

Der var derfor i sommeren 1942, hvor den tyske stillingskrig på Østfronten havde skabt begyndende tvivl om Hitlers principielle uovervindelighed, ikke andet for end offentligt at påstå, at fortællingen om krigen 1864 simpelt hen var fjernet fra *Vinter-Eventyr*.¹²⁴ Det gik aldeles strålende. I hvert fald de første halvfyerd år.

Det unikt moderne

Undtagen altså i det ene tilfælde, hvor forfatteren uden at ane det faktisk skulle få ret i sin påstand, nemlig i den version af »The Pearls«, der blev offentliggjort i *Berliner Illustrierte Zeitung* i efteråret 1943 – hvori alle konvergenser mellem den kvindelige hovedpersons skæbne og den nationale historie i 1863 som påvist var fjernet. Hvorved den tyske censur ufriwilligt kom til, ganske vist med halvfyerd års forsinkelse, at sætte fokus på et særtræk, der skiller Isak Dinesens/Karen Blixens fiktionskunst efter de gotiske fortællinger, fra så godt som al anden prosafiktion i første halvdel af det 20. århundrede.

Det drejer sig om en vending væk fra en aristotelisk præget opfattelse af fiktion som repræsentation, der i stigende grad satte sig igennem i løbet af århundredets sidste halvdel, eskalerende efter årtusindskiftet.¹²⁵ En opfattelse, der har fået sin klassiske formulering i den berømte modstilling fra Aristoteles' *Poetik* mellem fiktion på den ene side og historieskrivning på den anden. Med den indbyrdes rollefordeling hos Aristoteles, at mens historie beskæftiger sig med det, der faktisk (og tilfældigvis) er sket, dvs. det partikulære, handler fiktion først og fremmest om det, der *kan* ske, det mulige og det universale. Universalt er, hvad en bestemt person kan tænkes at gøre eller sige, ud fra sandsynlighed eller nødvendighed; partikulært er derimod, hvad en faktisk navngivne person har gjort, eller hvad der er tilstødt ham. Derfor er fiktion, ifølge Aristoteles, et mere filosofisk og seriøst foretagende end historieskrivning.

En vending, der omkring århundredets midte overraskende blev foregrebet af firmaet Dinesen & Blixen, i kraft af vintereventyrets/skæbne-

anekdotens ekstraordinære fusionering af universalet med det partikulære. Det vil sige: ved konvergensen mellem en frit konstrueret handling og en referentiel historisk begivenhedsrække, der forudsættes anekdotisk både bekendt og ubekendt af læseren, for så vidt som den kun antydes.¹²⁶

Ikke desto mindre er der i det ekstratekstuelle, singulært historiske forløb indkodet helt afgørende information – en tekst i konteksten – hvad angår læserens mulighed for at bedømme udgangene på forfatterens fiktioner efter de gotiske fortællinger (i dette tilfælde omfanget af det anti-eventyr, hvori Jensine og Alexander, modsat Peter og Rosa, – ikke omkommer, men lever tæt adskilt til deres dages ende).¹²⁷ Det kan meget vel vare halvfjerds år yderligere, før den information er afkodet.

Tak

Denne fremstilling er frugt af to års domicilering på Det Kongelige Biblioteks forskergang FOA. For dette privilegium samt for bistand og gode råd under udforskningen af forhold vedrørende Danmark og Tyskland i hhv. 1863-64 og 1933-45 takker jeg forskningsleder John T. Lauridsen, forskningsbibliotekar Bruno Svindborg og tidligere forskningsbibliotekar Jesper Düring Jørgensen.

Noter

1. Annemarie Cleeman: »Karen Blixen fortæller«. Tidsskriftet *Samleren. Dansk kunsthistorisk Tidsskrift* 1942. Citeret efter Else Brundbjerg: *Samtaler med Karen Blixen*. Gyldendal 2000, s. 103-108 (herefter: *Samtaler*).
2. Jf. Karen Blixen *Værker: Vinter-Eventyr*. DSL/Gyldendal 2010, s. 52: »Bryllupsrejsen var næsten til Ende, og den sælsomme Krig, hvormed kun den ene af de stridende Magter vidste Besked, var bestandig uafgjort« (herefter: *VE* 2010); Isak Dinesen (Karen Blixen): *Winter's Tales*, London 1942 [1943], s. 32: »The honeymoon was nearing its end, and that strange warfare, the existence of which was known to one of the belligerents only, had come to no decision« (herefter *WT* London 1942); samt *Berliner Illustrierte Zeitung*. Nr. 43, 28. oktober 1943, 52. Jahrgang (u.s. [sp. 3]; herefter: *Berliner Illustrierte* 1943): »Die Flitterwochen neigten sich ihrem Ende zu, und der seltsame Kriegszustand, von dessen Vorhandensein nur einer der Kriegführenden etwas wusste, war noch zu keiner Entscheidung gediehen«.
3. Jf. Kommentaren til *VE* 2010, s. 303.
4. *Berliner Illustrierte* 1943.

5. Jf. Joachim Freyburg und Hans Wallenberg: *Hundert Jahre Ullstein*, bd. III. Berlin 1977, s. 143 ff. (herefter: *Hundert Jahre Ullstein*, bd. III) og Christian Ferbes: *Berliner Illustrierte Zeitung. Zeitbild, Chronik, Moritat für Jedermann 1892-1945*. Berlin 1962.
6. Jf. brev fra Karen Blixen (herefter KB) til Det amerikanske Gesandtskab, 31. oktober 1941 (Karen Blixen Arkivet. Det Kongelige Bibliotek. Kapsel 61. Landsretssagfører Erik Petris arkiv c/o Højesteretssagfører, dr. jur. Hartvig Jacobsen, korrespondance med og vedrørende Karen Blixen (herefter: KB-A, ks. 61). Som det vil blive dokumenteret i en kommende artikel, består indholdet af kapsel 125 i Karen Blixen Arkivet på Det Kongelige Bibliotek for de første otte fortællingers vedkommende af en kopi af det *WT*-manuskript, som afgik til New York 31. oktober 1941. Efter at være forsynet med Udenrigsministeriets stempel blev kopien returneret til Karen Blixen og blev de følgende måneder udstyret med en række blæk- og blyantsrettelser i hånden af forfatteren (med henblik på en renskrift heraf). Manuskriptet blev i marts 1942 sendt til Bonnier som grundlag for den svenske oversættelse – for endelig i maj 1942, da den endelige renskrift af *Winter's Tales* forelå, at blive returneret til København efter Karen Blixens besøg i Stockholm. Den version af »The Pearls«, som befinder sig i kapsel 125, bliver herefter følgelig betegnet: »The Pearls« 1941-ms. (KB-A, ks. 125).
7. Jf. brev fra KB til Gyldensteen, 15. maj 1942 (Hans Michael von Folsachs arkiv, Det Kongelige Bibliotek, København: Kapsel 1, 168 breve fra Karen Blixen til Sophie Bernstorff-Gyldensteen (utilgængeligt, acc. 2001/106). Benyttet efter tilladelse fra greve Peter Emil Bernsdorff (herefter: Folsach 168, ks. 1)), samt brev fra det amerikanske udenrigsministerium til Robert K. Haas, 14. maj 1942 (Random House Papers, Rare Book and Manuscript Library, Butler Library, Columbia University, New York: »Cataloged correspondence, uncataloged correspondence«, Blixen, Karen (Dinesen, Isak), Box 68A / 3 microfilms (herefter: RH-Columbia)).
8. Jf. brev fra KB til Karen Sass, 20. april 1942 (*Karen Blixen i Danmark: Breve 1931-62*. Bd. I-II, udgivet af Frans Lasson og Tom Engelbrecht. Gyldendal 1996. Bd. I, s. 341-44 (herefter: *Breve 1996 I*)).
9. Brev fra KB til Robert K. Haas, Random House, og Constant Huntington, Putnam, dateret: »p.t. Grand Hotel, Stockholm, den 8. maj 1942« (RH-Columbia og KB-A, ks. 61).
10. Jf. *Im 110. Jahr: Almanach der Deutschen Verlags-Anstalt, Stuttgart, in Jahre der Wiedererrichtung ihres Verlagshauses, 1848-1958*. Deutsche Verlags-Anstalt. Stuttgart 1958 (herefter: *Almanach der Deutschen Verlags-Anstalt*); samt *Hundert Jahre Ullstein* bd. III.
11. Jf. *Almanach der Deutschen Verlags-Anstalt* 1958, s. 157.
12. Brev fra Deutsche Verlags-Anstalt (herefter: DVA) til Erik Petri (herefter EP), 22. maj 1943 (Karen Blixen Arkivet. Det Kongelige Bibliotek. Kapsel 61. Landsretssagfører Erik Petris arkiv c/o Højesteretssagfører, dr. jur. Hartvig Jacobsen, korrespondance med og vedrørende Karen Blixen (herefter: KB-A, ks. 61)).

13. Jf. fx *Samtaler*, s. 90.
14. Brev fra EP til DVA, 1. juni 1942 (Karen Blixen Arkivet. Det Kongelige Bibliotek. Kapsel 56. Landsretssagfører Erik Petris arkiv c/o Højesterets-sagfører, dr. jur. Hartvig Jacobsen (herefter: KB-A, ks. 56)).
15. Jf. brev fra DVA til EP, 12. juni 1942 (KB-A, ks. 56).
16. Jf. Brev fra Robert Davies til Robert K. Haas, 17. juni 1942 (RH-Columbia), samt brev fra KB til Røde Kors, 24. juni 1942 (KB-A, ks. 61).
17. Jf. brev fra KB til Gyldensteen, 12. august 1942 (Folsach 168, ks. 1).
18. Jf. Poul Behrendt: »Dansk Genesis. Efterskrift« (*VE* 2010, s. 459 (herefter: »Dansk Genesis« 2010)).
19. Jf. brev fra KB til Carl Bergstrøm-Nielsen, Rungsted 21. november 1942, samt brev fra Carl Bergstrøm-Nielsen, Gyldendal 24. november 1943 (KB-A, ks. 56). Blandt andet overså KB stadig scenen med Alkmene og den sindsforvirrede bondedreng, som det koster livet at omgås pigen fra præstegården. Uden for landets grænser forekommer den omtalte episode fra »Alkmene« derfor kun i den svenske udgave fra Bonniers Förlag, hvortil de enkelte vintereventyr var blevet sendt, efterhånden som de i sommeren 1942 forelå på dansk (som et supplement til de to forskellige engelske manuskriptversioner, svenskerne allerede havde modtaget tidligere på året). Jf. »Dansk Genesis« 2010, s. 425-426. Det tyske udvalg af indskudsstykker blev siden lagt til grund også for de oversættelser til engelsk, der ved årsskiftet 1942/43 blev fremsendt til London og New York med henblik på indføjelse i kommende oversøiske udgaver. De oversete indskudsstykker kom derfor heller ikke med i de oversættelser til engelsk, som KB senere samme år selv foretog af alle syv indskudsstykker, med henblik på indføjelse i kommende engelsksprogede udgaver af *WT*. Jf. brev fra KB til Petri, 16. januar 1943 (KB-A, ks. 61).
20. Brev fra KB til Carl Bergstrøm-Nielsen, Rungsted 21. november 1942 (KB-A, ks. 56).
21. Samtlige syv oversættelser ligger i et læg ved korrespondancen (KB-A, ks. 56).
22. Brev fra EP til KB, 24. november 1942 (KB-A, ks. 56).
23. Brev fra KB til EP, 4. januar 1943 (KB-A, ks. 56).
24. Brev fra EP til Das Deutsche Konsulat, Kulturabteilung, Kastelsvej 40, Ø, 10. april 1943 (KB-A, ks. 56).
25. Dvs. 7½ procent i royalty for de første 3.000 eksemplarer, og 10 procent for alle efterfølgende. Jf. brev fra DVA til EP, 5. maj 1943 (KB-A, ks. 56).
26. Jf. brev fra Robert K. Haas til Dorothy Canfield Fisher, 10. oktober 1937: »As to Baroness Blixen's book, due to her having put herself in the hands of a most unconscientious and unbussinesslike agent, interminable delays occurred in our receipt of the manuscript« (Columbia Spec Ms Coll RH. Fisher, D.C. V. p., 1937-1942 To Robert K. Haas).
27. Brev fra EP til Ingeborg Andersen, 30. november 1939 (Karen Blixen Arkivet. Det Kongelige Bibliotek. Kapsel 54. Herefter: KB-A, ks. 54).
28. Brev fra Petri til DVA, 17. august 1943 (KB-A, ks. 56).

29. Brev fra KB til Gyldensteen, 1. januar 1945 (Folsach 168, ks. 1).
30. »Der Falke« bragtes på sidstepladsen i artikelrækkefølgen (inden kommentar- og anmeldelsessektionen »Europäische Umschau«), som tilfældet var med alle årgangens skønlitterære bidrag. Jf. *Europäische Revue*. 19. Jahrgang Juli/August 1943. Herausgegeben von Dr. Joachim Moras. Deutsche Verlags-Anstalt, s. 256-262 (herefter: *Europäische Revue* 1943).
31. *Europäische Revue* 1943, s. 257.
32. Brev fra KB til Gyldensteen, 14. november 1939 (Folsach 168, ks. 1).
33. Brev fra EP til Ingeborg Andersen, Gyldendal, 30. november 1939 (KB-A, ks. 54).
34. Brev fra EP til KB, 7. maj 1940 (KB-A, ks. 61).
35. Brev fra DVA til EP, 30. marts 1944 (KB-A, ks. 56).
36. Ibid. Jf. royaltyopgørelse fra DVA til EP, 9. oktober 1940: »... und unsere Uebersetzungskosten für drei Novellen abgehen mit 200.-- M.«
37. *Europäische Revue* 1943, s. 278.
38. Jf. Jürgen Brummach (red.): *Heinrich Heine, Epoche, Werk, Wirkung*. München 1980.
39. Brev fra DVA til KB, 5. maj 1943 (KB-A, ks. 56).
40. Brev fra DVA til EP, 23. november 1943 (KB-A, ks. 56). Af referencen til »Die Perlen« kan det enten slutes, at fortællingens titel i *Berliner Illustrierte* (i modsætning til dens undertitel) var bladredaktionens, og ikke forlagets ansvar; eller også, at forlæggeren ikke ønskede at give forfatteren lejlighed til indsigelse i DVAs redaktionelle proces.
41. Jf. brev fra DVA til KB, 15. april 1935: »Der Vorname Isa[a]k Dinesen würde in Deutschland den Anschein erwecken, es handle sich um das Buch eines Juden; dadurch wäre die Verbreitung Ihres Buches sehr erschwert. Auch der Name Dinesen deutet wohl kaum darauf hin, dass es sich um einen nordischen Autor handelt« (KB-A, ks. 56); jf. Lasse Horne Kjældgaard: »Efterskrift«, Karen Blixen Værker: *Syv fantastiske Fortællinger*. Gyldendal & Det Danske Sprog- og Litteraturselskab 2012, s. 675.
42. Jf. Liselotte Henriksen: *Karen Blixen. En bibliografi*. Gyldendal 1977, s. 23, nr. 40; s. 26, nr. 53 (herefter: *Blixen-Bibliografi* 1977). Af et brev fra DVA til KB, 2. august 1954, fremgår det, at KB forgæves har forsøgt at få den tyske titel på *Out of Africa* ændret (KB-A, ks. 57, 4.b).
43. *Europäische Revue* 1943, s. 256.
44. Brev fra EP til Ingeborg Andersen, 30. november 1939 (KB-A, ks. 54). På en blank side bagest i bind 12 af *Le Livre des mille nuits et une nuit* har KB opregnet i alt tolv fortællinger under betegnelsen »Anecdotes of Destiny« (heraf kan de otte identificeres som senere bidrag til *Winter's Tales*). Jf. Pia Bondesson: *Karen Blixens bogsamling på Rungstedlund. En katalog*. Gyldendal 1982, nr. 993 (herefter: KBB). Bogtitlen *Anecdotes of Destiny* står ligeledes anført på et udkast til fortællingen »The Last Day«, dateret 1. februar 1940, samt på to forskellige udaterede indholdsfortegnelser over i alt femten fortællinger i kapslen med udkast til »The Last Day« (jf. KB-A ks. 138).

45. Jf. brev fra KB til Ellen Dahl, 15. juli 1939 (*Breve I* 1996, s. 299-300) samt brev fra EP til Vesterports Centralkontorer, Bureauet, Vesterport, V., 21. juli 1941 (KB-A, ks. 61).
46. Karen Blixens bogsamling omfattede Georg Brandes' *Heinrich Heine*. København 1897, hvori »Vinteræventyr« behandles s. 120 ff. (KBB 1546).
47. »Dansk Genesis« 2010, s. 404. Definitionen alluderer til fortælleren Vilhelms karakteristik af tilstandene i præstegården efter adoptivdatterens ankomst i »Alkmene«: »Da jeg ud paa Foraaret mere jævnlige kom ned i Præstegaarden, fandt jeg alting der saa fredeligt og idyllisk, som man læser om det i Bøgerne, hvor Folk siges at leve lykkeligt til deres Dages Ende« (*VE* 2010, s. 163).
48. Jf. Gerhard Neumann: »'Anecdotes of Destiny'. Zur Struktur von Karen Blixens Novellistik«. In: Heike Peetz u.a. (red.): *Karen Blixen/Isak Dinesen/Tania Blixen. Eine internationale Erzählerin der Moderne*. Berlin 2008, s. 29.-58. Samt Joel Fineman: »The History of the Anecdote: Fiction and Fiction«. In: Aram Veeseer (red.): *The New Historicism*. New York/London: Routledge 1989, s. 49-76.
49. Jf. Poul Behrendt: *Den hemmelige note. Ti kapitler om små ting der forandrer alt*. Gyldendal 2007 (herefter: *Den hemmelige note* 2007). Samt »Dansk Genesis« 2010.
50. Jf. *WT*-London 1942, s. 113: »King Erik of Denmark, surnamed Glipping, was murdered in the barn of Finnerup, in the year of 1286, by a party of rebellious vassals. According to the tradition and the old ballads, the murderers were headed by the King's Lord High Constable, Stig Andersen Hvide, who killed King Erik in revenge, because he had seduced his wife, Ingeborg«.
51. Det var således H.C. Andersen, de engelske og amerikanske anmeldere af *Winter's Tales* hyppigst foretrak at associere til, ligesom Hans Brix gjorde det med værktitlen *Karen Blixens Eventyr*. København 1949 (herefter: Brix 1949). Jf. Mads Bunch: *Karen Blixen. The Devil's Advocate. Reading Blixen in the Light of Kierkegaard*. Københavns Universitet 2013, s. 8-11 (herefter: Bunch: *Blixen/Kierkegaard* 2013).
52. Brev fra KB til Gyldensteen, 5. februar 1940. *Breve I*, s. 313. Jf. note 60.
53. Gerhard Neumann tager da heller ingen steder højde for, at forfatterens generkriterium efter krigen ændrede sig til primært at betegne »short stories, der er beregnede paa at komme frem i Magaziner og som hedder ANECDOTES OF DESTINY.« (Brev fra KB til Lena Gedin, 28. juni 1949, KB-A ks. 57, 4.b.).
54. »Skibsdrengens Fortælling« undtaget. Jf. Poul Behrendt: »Juryens veto – en boghistorie om det skjulte paradigme under deklasseringen af 'Skibsdrengens Fortælling' i de amerikanske udgaver af Isak Dinesen: *Winter's Tales*«. *Spring* 2012, nr. 30, s. 164-186 (herefter: »Juryens veto« 2012).
55. Den efterfølgende skilsmisse omtales først i den afsluttende Despard-fortælling i bogens anden ende. Jf. *VE* 2010, s. 254.
56. I det fortællingen står anbragt uden for Despard-rammen, jf. note 54.
57. *VE* 2010, s. 55; jf. Kommentaren s. 303.

58. Det er eksempelvis udelukkende fra *Fædrelandet*, der citeres i Johs. Nielsen: *1864. Da Europa gik af lave*. Odense Universitetsforlag 1987 (herefter: *Da Europa gik af lave* 1987). Jf. *VE* 2010, s. 57.
59. Jf. »Dansk Genesis« 2010, s. 421 samt *Blixeniana* 1985, udg. af Hans Andersen m.fl., 1985, s. 87.
60. Jf. *Breve* I, s. 313, hvor KB som svar på en sådan association fra halvkusinen på Gyldensteen skriver, 5. februar 1940 (dvs. på et tidspunkt, hvor det pågældende vintereventyr fra forfatterens hånd stadig var en *skæbneanedote*): »Jeg er meget glad over, at Du siger, at »The Pearls« giver Stof til Eftertanke, det var jo nærmest det som disse Historier skulde være, – en Bagatel med et Perspektiv. Jo, der er nok lidt om det med Bror, men denne Mand er skikkeligere, – med Bror synes jeg at Vanskeligheden var, at han virkelig efter min Opfattelse er det, man kalder »moral insane«, og det er han her ikke, – havde han været det, var det andre Forhold som havde kommet til at spille ind for hende«.
61. *VE* 2010, s. 46. Jf. »The Pearls« 1941-ms (KB-A, ks. 125): »Mademoiselle,« said Baron Rosenkrantz, »I cannot have a wife who lets herself be affected by my valet's mien. Here is your ring, Farewell forever.« Samt *Berliner Illustrierte* 1943, u.s., [sp. 1]: »Mein Fräulein', sagte Baron Rosenkrantz, 'ich kann keine Frau haben, die sich mit der Miene meines Dieners befasst. Hier ist Ihr Ring. Leben Sie ewig wohl!«.
62. *VE* 2010, s. 55. Jf. *WT* ms. 1941 »The Pearls« (KB-A, ks. 125) s. 11: »Cobbler, stay by your last«. Samt *Berliner Illustrierte* 1943, Nr. 43, u.s. [sp. 5]: »Schuster, bleib bei deinem Leisten«.
63. *VE* 2010 s. 52-53. Jf. *WT* ms. 1941 »The Pearls« (KB-A, ks. 125) s. 8: »Grandpapa gave Grandmama the string at their golden wedding, with a pearl for each of their fifty years. But afterwards added one every year, at her birthday. There are fifty-two, it is easy to remember, it is the number of cards in a pack«. Samt *Berliner Illustrierte* 1943, Nr. 43, u.s. [sp. 3]: »Grosspapa schenkte Grossmama die Kette zur goldenen Hochzeit mit je einer Perle für jedes ihrer fünfzig Ehejahre. Hernach aber fügte er noch jedes Jahr zu ihrem Geburtstag eine Perle hinzu. Es sind zweiundfünfzig, das ist leicht zu merken, soviel wie Karten in einem Spiel!«
64. *VE* 2010, s. 60. Findes ikke i *Berliner Illustrierte* 1943, Nr. 43 så lidt som hele den omliggende passus, der rummer Jensines direkte citerede diskurs (DD) fulgt af en indirekte genfortalt diskurs (ID), som glider over i en karakteruafhængig (CID) og tilbage til ID, jf. *WT* ms. 1941 »The Pearls« (KB-A, ks. 125) s. 16: »It is all over. Now I know that I shall never conquer these people, who know neither care nor fear. It is as in the Bible: I shall bruise their heel, but they shall bruise my head. And Alexander, as far as he is concerned, ought to have married the English lady.' To her own deep surprise, she found that she did not mind. Alexander himself, had become a very small figure in the background of life, what he did or thought mattered not in the least. That she herself had been made a fool of did not matter« (ibid.).
65. Jf. *VE* 2010, s. 56 og 303.

66. Jf. *VE* 2010, s. 56 samt Kommentaren, s. 303, hvoraf det indirekte fremgår, at der er en unøjagtighed i dateringen af *den tyske Note* i »En Historie om en Perle«, idet *Noten* i fortællingen fejlagtigt dateres til »juni«, i stedet for »juli« 1863. Konfererer man imidlertid den oplysning i *VE* med det tilsvarende sted i »The Pearls« 1941-ms. og de efterfølgende manuskript- og trykversioner på engelsk, viser det sig, at der korrekt står anført »July«; heraf fremgår indirekte, at den danske fejldatering ikke skyldes forfatteren, men de ekstremt pressede forhold, hvorunder gennemskrivningen af *WT* til *VE* fandt sted i sommeren 1942: i første omgang KBs simultanoversættelse af den engelske tekst som diktat til en stenograf, hvis stenogrammer i næste omgang blev transskriberet af en ny sekretær, hvorefter forfatteren gennemrettede den heraf resulterende kladde, som til slut blev renskrevet af en tredje sekretær fra forlaget. Tre år efter affættelsen af den engelske version har forfatteren ved gennemlæsningen af den omtalte datering, på tredje eller fjerde hånd, ikke bemærket den sprogligt set mikroskopiske fejl. Jf. »Dansk Genesis« 2010, s. 404ff.
67. *VE* 2010, s. 56; »The Pearls« 1941-ms., s. 12.
68. Ibid.
69. *VE* 2010, s. 57. Det er (selvindlysende nok) ikke lykkedes Kommentaren til *VE* 2010, s. 303 at verificere citatet fra *Berlingske Tidende*, da det sandsynligvis er konstrueret til lejligheden (idet det i sig selv overbinder konvergenserne mellem krigen og kærligheden, kongen og Jensine).
70. *Berliner Illustrierte* 1943 (u.s. [sp. 6]).
71. »The Pearls« 1941-ms., s. 15-16.
72. *Berliner Illustrierte* 1943 (u.s. [sp. 3]).
73. Brev fra EP til Gyldendal, 4. december 1939 (KB-A, ks. 54).
74. »The Pearls« 1941-ms., s. 13.
75. Ibid.
76. Jf. *Da Europa gik af lave* 1983, 3. kapitel.
77. Jf. Antony Beever: *The Second World War*. Hachette. London 2012: »The German regime maintained a light touch and allowed the country to basically govern itself, prompting Churchill to refer unfairly to Denmark as Hitler's tame canary«. Jf. Pierre Andrezel: *The Angelic Avengers*. Putnam & Co. London 1946, s. 147: »We are their two little canary-birds in a neat little cage! They give us bird-seed, water and clean sand with great care, and never for a day neglect us. Who shall dare, when they see the little birds hopping from perch to perch and singing out their happiness and gratitude, to call their master cruel and inhuman?« Karakteristikken stammer imidlertid ikke fra Winston Churchill, men fra en københavnsk chefredaktør, J. Søltoft-Jensen, hvis kollega Sten Gudme efter at være flygtet til London i 1941 viderebragte udtrykket, som derpå blev kendt via BBCs udsendelser til Danmark, bl.a. under formen: *The sadistic murderer's little pet canary* (jf. T. Vogel Jørgensen: *Bevingede ord*. København 1990, s. 404f.).
78. *VE* 2010, s. 57.

79. Jf. *VE* 2010, s. 60 og Kommentaren, s. 304-305.
80. Jf. *Dansk Biografisk Leksikon* 4. København 1980, s. 552, sp. 1.
81. Jf. *Da Europa gik af lave* 1983, s. 58.
82. Jf. *VE* 2010, s. 57: »Hendes Moder, vidste hun, havde troet paa Djævelen, – i dette Øjeblik gjorde Datteren det samme. Hun vilde ikke være blevet overrasket, hvis hun havde hørt en triumferende Latter bag Sofaen«.
83. *VE* 2010, s. 50.
84. *VE* 2010, s. 66; jf. samme ytring s. 49. Sidstnævnte forekomst af ytringen findes ikke, lige så lidt som episoden fra kasinoet, i den tyske version af historien, hvor passagen lyder: »Er machte sich lustig über die Schulden, die er gehabt hatte, und die Schliche, die er ersinnen musste, um seinen Schneider nicht zu begegnen. Er erzählte ihr von einem Duell ...« (*Berliner Illustrierte* 1943 (u.s., [sp. 2])). Det kan ikke afgøres, hvorvidt der er tale om en tilblivel-sesvariant eller en redaktionel beskæring.
85. *VE* 2010, s. 60; jf. Kommentaren, s. 304. Passagen findes ikke i *Berliner Illustrierte* 1943.
86. På dette sted er det så, der åbner sig en mulighed for at læse »En Historie om en Perle« som et renlivet vintereventyr i dialog med Søren Kierkegaards af-handling om syndefaldet, *Begrebet Angest*, som udgangspunkt for Jensines intuitive identifikation af det, der skiller hende (borgerskabet) fra hendes mand (adelskabet): (manglende) evne til at ængstes. Heinrich Anz har anslået temaet i »Erbauliche Geschichten. Zum Wirkungsgeschichtlichen Gespräch zwischen Karen Blixen und Søren Kierkegaard«. *At være sig selv nærværende. Festskrift til Niels Jørgen Cappelørn*, red. af Joakim Garff, Ettore Rocca og Pia Søltøft. København 2010, s. 420-429. Og Mads Bunch har i sin ph.d.-afhandling om Blixen og Kierkegaard konsekvent realiseret en sådan aristotelisk læsning af fortællingen som en eksemplificering af (men samtidig en *counter narrative* til) den kierkegaardske almengørelse af syndefaldet i *Begrebet Angest* (jf. Bunch: *Blixen/Kierkegaard* 2013, s. 59-67).
87. Kun af de engelsksprogede versioner fremgår det, at Alexander er så økonomisk ringe stillet, fordi han er yngste søn af en gammel landadelig (modsat københavnsk fortjenstadelig) familie: »the younger son of an old country family« (»The Pearl« 1941-ms., s. 1). Det var – ligesom forbytningen af »juli« med »juni« 1863 – en af omkostningerne ved den ultra pressede tilblivelse af den danske version i sommeren 1942 (jf. note 66).
88. Hovedsynspunktet i *Da Europa gik af lave*, 1987.
89. Jf. Brix 1949, s. 162-167, samt Aage Henriksen: *Budbringersken. Samlede essays om Karen Blixen 1952 til 2008*. København 2008, s. 43-47 (herefter: *Budbringersken* 2008). Jf. dog Marianne Juhl og Bo Hakon Jørgensen: *Dianas hævn. To spor i Karen Blixens forfatterskab*. Odense 1981, s. 103, hvor det på et spinkelt grundlag bestrides, at Jensine er gravid.
90. Jf. note 97.
91. Som det da også sker hos Brix 1949, s. 166.
92. Jf. Brix 1949, s. 167 samt note 97.
93. *WT* London 1942, s. 33.

94. VE 2010, s. 54.
95. Jf. Hans Brix, som vantro skriver: »Det har man aldrig hørt om Ibsen før« (Brix 1949, s. 164). Men konvergensen er lige så mur- og nagelfast som de, der vedrører krigen 1864; den norske forfatter ansøgte 6. marts 1863 om stipendium til to sommermåneders indsamling af norske folkeeventyr i fjord- og sødistrikterne omkring Trondhjem; jf. VE 2010 Kommentaren, s. 300.
96. VE 2010, s. 55; jf. Kommentaren, s. 301.
97. Jf. de ejendommelige afsluttende ord hos Brix 1949, s. 167, der står uden konsekvens af nogen art og lidt absurd bruges som en kritik af fortællingen, i stedet for en selvansøgelse af Brix' egen læsning: »For Jensines Karakter er der gjort Rede fuldt ud. Men den forvandlede Jensine, som kaster Alexander helt overbord – naa[,] han er dog Barnets Far. En Moder vil begære at han skal være en rigtig Far. Hun vilde lade ham avancere. Men Jensine synes at se ham under Vinkelen Kanonføde«. Ordene står overraskende ude af trit med tydingen af den ekstraordinære perle to sider i forvejen: »Og denne Perle betyder altsaa Jensines ny Sjæl – den hvormed hun og hendes Tid skal gaa ind til og kunne bære det ny Aar 1864. Og et Kvindesind holder sig ikke som Manden alene til at færdes i sin egen Generation, men er forankret til sin Kvinde-Opgave som Slægternes Forplanterske, uløseligt forbundet med Moderen før sig og Afkommet efter sig. Denne Sjæl, som er indelukt i den dyre store Perle, hedder Kvindens Storsind, der forener Ydmyghed med Stolthed, Tilbageskue og Fremsyn« (s. 165). Det må være på den baggrund, Aage Henriksen ellers ret uforståeligt for Jensines vedkommende konkluderer, at de »to heltinder, Heloïse og Jensine, har det fælles, at de med seksualiteten som grund etablerer sig i en ny og magtfuld position« (*Budbringersken* 2008, s. 269).
98. Dette er den fjerde og sidste dimension knyttet til Jensines gentagelse af klagesangen fra Shakespeares tragedie: parallelt med splittelsen mellem de to mænd i Cleopatras liv inden for tragediens rammer, den slagte Antonius og den sejrende Cæsar, som ikke længere repræsenterer nogen tænkelig fremtid.
99. Jf. VE 2010, s. 51.
100. Ibid.
101. Jf. VE 2010, s. 60. Jf. Brix 1949, s. 164, som registrerer hele tre gange, hvor Alexander karakteriseres som lille og lille bitte, men det kædes i intet tilfælde sammen med beslutningen i den initiale situation, der aldrig omtales, men udelukkende med mandens fysiske (eller psykiske?) format: »Løjt nanten ses nu som det han er: den lille Mand« (ibid.).
102. Jf. VE 2010, s. 48, 55, 60 og Kommentaren s. 298.
103. Jf. Gerhard Brammer: *Livgarden 1658-1908*. København 1908, s. 253-257 (herefter: Brammer 1908); hans værk om livgarden karakteriseres i tredje udgave af *Dansk Biografisk Leksikon*, red. af Sv. Cedergreen Bech, bd. 2, s. 438 af K.C. Rockstroh som »vistnok den bedste af vore afdelingshistorier«; samt vedrørende 'invasionen' i Holsten: Axel Liljefalk og Otto Lütken: *Vor sidste Kamp for Sønderjylland*. 3. oplag. København 1920, kapitel 26, s. 185ff.

104. Jf. Brammer 1908, s. 322.
105. Disse sidste, pointerede ord er så vidt vides ikke blevet citeret siden Brammer 1908 (s. 257, jf. forrige note). Anekdoten gentages ellers i alt væsentligt i *Den Kongelige Livgarde. Udarbejdet af danske Gardere ved Axel Pontoppidan*. København 1941, s. 168-83. Her forklares gardens paradoksale adfærd som en følge af, at de flygtende tropper fra Dybbøls højre fløj alligevel ikke længere havde brug for undsætning til at slippe væk fra fjenden, hvorfor garden blev kommanderet tilbage til Sønderborg igen (s. 179-180). Kammerjunker Axel Erik Pontoppidan (1882-1962), der efter at være gået af som kaptajn ved Den Kongelige Livgarde i 1944 blev chef for Hærens Arkiv, var en personlig bekendt af Karen Blixen, jf. *KBB* 1622. Jf. http://www.myheritage.dk/person-1007354_174147611_174147611/axel-erik-pontoppidan.
106. Wilhelm Dinesen: *Fra ottende Brigade*. København 1889, s. 16; jf. s. 17: »Da vor Politik viste sig fejlslagen, vor Begejstring hul, vore Planer Fantastier, vore Forholdsregler Blændværk, vor Villie Vankelmod – da blev det Bønderkarlene, der reddede Nationens Ære, da var det de mangelfuldt uddannede, slet bevæbnede menige Soldater, der frelste Danmarks Ry, ikke ved nogen glimrende Vaabendaad, men ved Trofasthed, Udholdenhed og Sejhed«.
107. Brev fra EP til KB, 23. januar 1945 (KB-A, ks. 56). Den opmærksomme læser vil have noteret, er der er skiftende ortografi (gammel/ny) i brevene fra Erik Petri. Det skete sandsynligvis ved advokatfirmaets sekretær(er)s mellemkomst, som har anvendt gammel retskrivning, mens Petri selv fra begyndelsen af 1940'erne brugte (den kommende) ny.
108. Brev fra Revisionsudvalget for tyske betalinger til EP, 23. februar 1949 samt Brev fra EP til Revisionsudvalget, 24. marts 1949. I brev fra EP til udvalget, 2. februar 1949 hedder det: »Baronessen har fra før krigen haft kontrakt med Deutsche Verlags-Anstalt om udgivelse af hendes bøger, og jeg skal undersøge, hvilke beløb der under krigen er tilgået baronessen i den anledning«. Altså, ikke et ord om kontrakten på *Winter's Tales*, som imidlertid omtales i slutskrivelsen af 24. marts: »Der foreligger en enkelt kontrakt fra 31/7 1943 angående »Vinter Eventyr«, men så vidt jeg kan se, er der ikke kommet nogen udbetaling på denne kontrakt« (KB-A, ks. 56).
109. Brev fra Revisionsudvalget for tyske betalinger til EP, 12. juli 1949 (KB-A, ks. 56).
110. Jf. Jörg Friedrich: *Der Brand. Deutschland im Bombenkrieg 1940–1945*. Propyläen/Ullstein. München 2002, s. 235-239. Der blev ifølge *Der Brand* 12. september 1944 nedkastet 75 luftminer, 4.300 sprængbomber og 180.000 brandbomber over Stuttgart Innenstadt.
111. Jf. *Almanach der Deutschen Verlags-Anstalt* 1958, s. 11 og 47.
112. I foråret 1947 modtog Karen Blixens agent efter krigen, Lena Gedin, fra Erik Petri et brev, han havde videresendt fra DVA, dateret 2. april 1947, vedrørende forlagets rettigheder, som efter verdenskrigen var principielt uafklarede, og da i særlig grad, når der ingen kontrakter forelå (jf. brev fra DVA til Erik Petri, 2. april 1947, Per I. Gedins Privatarkiv, Stockholm).

113. Jf. brev fra EP til Clara Svendsen (herefter CS) samt fra Gedin til CS, 7. februar 1952: »Jag har skrivit til Advokat Petri och bett om original eller avskrift på samtliga kontrakt med Deutsche Verlags Gesellschaft. Det är synd, att böckerna inte tryckts om i Tyskland. Jag tror, att de skulle gå utomordentligt bra, om vi kunde få nya upplagor«. Jf. Brev fra CS til EP, 11. september 1951, samt svar fra EP, 17. september 1951 (KB-A, ks. 56). Samt brev af 2. april 1947 fra DVA til Lena Gedin (jf. forrige note): »Ein Teil des Manuskriptes wurde bei der Zerstörung unseres Verlagshauses vernichtet«. Det er let at afgøre, hvilke dele der hævdedes ikke at være ødelagt, nemlig de to fortællinger, som var blevet offentliggjort i hhv. *Europäische Revue* 1943 og i *Berliner Illustrierte Zeitung* samme år. Som det er fremgået, kunne ingen af dem være lagt til grund for en troværdig oversættelse af *Winter's Tales*. – Af et brev fra Gedin til CS, 22. december 1952 (KB-A ks. 56), fremgår det, at DVA ikke længere ønskede at udgive KB, men ville lade rettighederne til *Out of Africa* gå tilbage til forfatteren. Forlaget ændrede indstilling, da Rowohlt Verlag, ifølge brev fra Gedin til CS 7. februar 1953 (KB-A ks. 56), var villig til at udgive en Ro-Ro-Ro Taschenbuch Ausgabe af *Out of Africa* i et 1.-oplag på 50.000 eksemplarer. Ifølge brev fra Gedin til KB, 9. sept. 1953 (KB-A ks. 56) havde DVA nu indgået nye kontrakter om udgivelse af både *Out of Africa* og *Winter's Tales*. Sidstnævnte blev dog opgivet igen, til fordel for de i næste note omtalte diverse udvalg.
114. Jf. *Blixen-Bibliografi* 1977, numrene 264: »Der junge Mann mit der Nelke« 1955; 266: »Das Traumkind« 1955; 267: *Die Träumer und andere seltsame Erzählungen* 1955; 410: *Kamingeschichten* 1958, samt 641: *Die Träumer und andere seltsame Erzählungen* 1962.
115. Jf. Tania Blixen: *Wintergeschichten*. Oversat af Jürgen Schweier. DVA, Stuttgart 1985. Udgivet på grundlag af en kontrakt, der var indgået i 1981 (oplyst af chef for Gyldendal Group Agency, Jenny Thor, 22. august 2013).
116. Jf. »Juryens veto« 2012.
117. Her citeret efter *Wintergeschichten*, Rowohlt Taschenbuch Verlag. Hamburg 1988, s. 132.
118. Rudolf von Scholtz, 1890-1956, jf. *Neue Deutsche Biographie*, 3. Ausg. 2006. Bd. 23, s. 448-449.
119. Også *Europäische Revue* blev i årene efter Hitlers magtovertagelse et talerør for regimet. Det første bidrag til den årgang, hvori »Der Falke« figurerede, var en hyldestartikel til regimet i anledning af 10-årsdagen for Hitlers magtovertagelse i 1933. Det første bidrag til det pågældende nummer var affattet af tyskernes marionetpræsident for Serbien, general Milan Dj. Nedic: »Serbiens Beitrag für ein neues Europa«. Jf. H.C. Kraus: *Konservative Zeitschriften zwischen Kaiserreich und Diktatur*. Fünf Fallstudien. 2003.
120. Jf. *Europäische Revue* 1943, s. 257. Det er den eneste sproglige udeladelse, som har kunnet konstateres i »Der Falke«. Til gengæld har oversætteren været nødt til at ændre vandrefalkens køn fra femininum til maskulinum, da andet ikke lader sig gøre på tysk. Ligesom også månen på tysk ulykkeligtvis er hankøn. Sunniva kan i »Der Falke« således ikke bare forvandle sig

- fra rovfugl til menneske, men også fra mand til kvinde, og vice versa som himmellegeme.
121. Jf. Marianne Stecher-Hansen: »Soldier's Daughter. Karen Blixen on Nazism – 'Breve fra et Land i Krig'«. *Scandinavian Studies* 2010. Vol. 82, nr. 1, s. 53-94.
 122. Jf. »Juryens veto« 2012, vedrørende den principielt symmetriske opbygning af *WT-London 1942/VE-København 1942*, uanset den lille indbyrdes afvigelse i rækkefølgen mellem de to førstetryk fra forfatterens hånd.
 123. Jf. kapitlet om »Historien i historien. Læseren som hovedperson i 'Sorg-Agre'« i *Den hemmelige note* 2007.
 124. Jf. »Aufzeichnung« til Rigsbefuldmægtiget Renthe-Fink fra Gesandt Werner von Grundherr og Gesandtschaftsrat Dr. Georg Ludwig Schaller efter to ugers tjenesterejse Danmark rundt 10.-21. august 1942, hvori det konkluderes, at alle interviewede danske og tyske kilder, inklusive militærpersoner, samstemmende har erklæret, at holdningen i Danmark over for den tyske besættelsesmagt inden for det seneste halve år var undergået en væsentlig forværring: »Zweifellos hat dazu der Winterkrieg in Russland beigetragen, der den Dänen gezeigt hat, dass die deutsche Voraussage der Vernichtung Russlands nicht eingetroffen ist« (22. august 1942, Nachlass Renthe-Fink 299910, Auswärtiges Amt, Berlin).
 125. Jf. Aristotle: *Poetics*. Transl. By Gerald B. Else. Michigan 1970 [1967], s. 32-33 [11 [9]]; samt Poul Behrendt: »Autonarration. Karl Ove Knausgård, Anti-Proust og Nærværeffekten«. *Spring* 31-32 2011; red. af Rolf Reitan, Poul Behrendt & Marianne Barlyng, s. 292-294, samt s. 320-322.
 126. Jf. Mette Pedersen Høeg: »Fusionen af fiktion og ikke-fiktion. Udfordring af Dorrit Cohns fiktionsteori«. *K&K 115: Fiktion og fortælling* 2013, s. 69-88, hvori de generelle regimebetegnelser: fiktion og virkelighed afløses af den mere præcise polaritet mellem konstruktion og reference.
 127. Senest demonstreret i en grundlæggende nylæsning af Isak Dinesens posthumt udgivne fortælling *Ehregard* af Mads Bunch i: »'Ehregard', Kierkegaard and the Secret Note«. *Scandinavian Studies*, Winter 2013, Volume 85, ved. 4. s. 490-523. Jf. *Den hemmelige note* 2007, s. 14-15.